

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

BROJ 7.

SRPANJ 1929.

GOD XXV.

Dr. I. KRAJAČ:

JASTREBARSKO

TURIZAM VELEBITSKOG PODRUČJA

(Nastavak)

II. Vidici velebitski.

1. Opće karakteristike

Što se tiče vidika sa hrpta i vrhova Velebitskih, valja prije svega općenito istaknuti, da su ti vidici: specifični, vrlo lijepi, opširni i raznoliki.

Potpuno kopneni gorski sklopovi mogu da pružaju samo kopnene vidike. Ti su u daljinama nužno jednolični. U blizini oživljuje ih formacija iste ili susjednih planina ili jezera. Velebit se diže neposredno iz mora i zato njegovi vidici pružaju jedan za planine rjeđi plus, koji je jači, veći i ljepši nego cijeli kopneni vidik. To je pogled na more.

Međutim Velebit je tu specifičan za čitavu Evropu, jer vidik ne pada samo na golo more, nego istovremeno i na čitav niz otoka, koji to more oživljuju na vrlo osjetljive udaljenosti. Od Velebitske obale sjeverno od Prizne pa do zapadne obale otoka Unije zapadno od Lošinja ima oko 57 km zračne linije. Što više, iza svih otoka, a prije širokog mora oživljuje pogled Istra, čiji južni rt Promontor je od gornjeg Starigrada odnosno Stinice udaljen oko 77 km zračne linije. Samo norveški gorski sklopovi imaju slične vidike, ali je tamo i nordijska klima, a ovdje mediteranska. Ni sa jednog gorskog lanca u Evropi, izuzevši Norvešku, ne vidi se tako brojno i tako raznoliko otočje kao sa Velebita. Ma da i druge hrvatske planine uz Jadransko more imaju vanredne vidike, nijedan vidik ne obuhvaća toliko, tako velikog otočja, kao vidici sa vrhova Velebita. Slično mu je u tom samo Biokovo poradi svog centralnog položaja prema velikom južnom otočju. Vidici sa Velebita obuhvaćaju sve otočje od Krka pa do iza Žirja pred Šibenikom. Osim toga i sama obala je mjestimice i vrlo razvita dajući život, varijaciju i osobujnost vidika. Ispreplitanje mora i kopna, što ga tvori zapadna glava Sjeverne Dalmacije sa svojim zalivima Ninskim i Ljubačkim, sa potpuno kopnenim Novigradskim i Karinskim

morem, te sa Velebitskom obalom i otocima Pagom i Virom, upravo je čudesno.

Sa kopna na obali morskoj prikazuju se otoci kao duge, gotovo nerazvite stijene raznih boja prema vrsti kamenja, od kojega sastoje, prema ošumljenosti i njenoj vrsti, prema rasvjeti, refleksu svjetla i mora. S mora je glavni fenomen: škala boja otoka i kontrast boje prema moru. Tu su najfinije nijanse najnježnijih boja od crvenkastih, preko bijelih, žućkastih, smeđih, zelenkastih pa do najnježnijih violetnih tonova. Sa sve većim usponom otoci oživljuju po formi, a donekle i po boji. Perspektiva sa visoka čini, da sa obale nerazvite stijene dobivaju svoju razvitost, forme i linije. Iza prve crte stijena otvaraju se drage, uvale, zalivi, otočići, gorske kose i visoravni, velike plohe na otoku; obala otoka se sa svih strana razvija, otvaraju se luke, vide se mjesta, gradovi, tornjevi. Jednom riječju, otok gledan sa visine nad njim postaje po svojoj strukturi i formi posve individualan, raznolik i ti se vidici radi perspektive, rasvjete i refleksa neprestance diferenciraju prema raznim položajima i visini vrhova, sa kojih ih gledamo. To je također jedan od izvora, tako reći, praktično, neiscrpivosti vidika sa Velebita, u čem je sličan ostalim kosama dinarskog gorskog sustava, koje su dovoljno blize moru.

K tome svemu pridolazi jošte južnjačko sunce sa svojom svjetlošću i sjajem i sa refleksima sa morskog zrcala od stotina kilometara, sa zrcaljenjem zapadnog sunca i punog mjeseca u ovom opet zračnom moru najfinijih niansa svjetla i boje. A gore na kamenom tjemenu i zubu visokog hrpta Velebitskog opet potpuni kontrast harmoniji boja sa mora: u razdrtim golim strašnim stijenama, koje su veličanstveno lijepe u svojoj razdrtoj strahoti (južni Rožanski Kukovi). Ili kontrast u tajinstvenoj tamnoj dubini šuma crnogorice ili u spoju mrtve izbjedjele gole stijene i živog stabla crnogorice, koje niče iz raspuknule stijene. Vidik sa vrha kopnene planine može da bude strašan na razdrtu kamenu formaciju planine, ali ne može da sadrži u sebi svu onu bujnlost, kontraste i raznolikost, širinu, dubinu i opseg — u spoju mora, otoka, zaliva, krša, planine, pašnjaka i šume pod mediteranskim suncem, što ih nose za pogled gotovo svi bez iznimke vrhovi Velebita, jedan u većem, drugi u manjem a neki u pojačanom stepenu.

Zapadnje sunca je osebuјno i sa kopnenih vrhova, ali ovdje, kada golema užarena, goruća kugla sunčana ostavlja u moru sedamdeset do sto kilometara dugi užareni gorući trak, koji ide preko svih otoka i opet se dalje u moru nastavlja, dok ga ne nestane zajedno sa zalazom užarene plohe sunca pod daleki horizont.

Kako li se samo instruktivno može da prati ishodno sunce na svom putu na pr. sa Krajačeve kuće HPD na Zavižanskoj Kosi, osobito zimi. Gledajući pred sobom s jedne strane Ličku Plješivicu a s druge Učku točno se prati kako prve zrake jošte nevidljivog sunca osvijetle vrh Ličke Plješivice, dok ih jošte nigdje nema; za kratko plane u ruju svježeg jutarnjeg svijetla cijela istočna strana Južnog Velebita, našto kao crvena baklja zasja snijegom pokriveni vrh Velikog Zavižana, a kratko vrijeme iza toga plane u ružičastim tonovima i snijeg na vrhu Učke.

Ili zar je to običajan vidik, kada pred istom kućom HPD na Zavižanskoj Kosi a po gotovo — za 6—8 minuta uspona od iste planinarske kuće — sa vrha Zavižanske Kose (1645 m), gledaš zimi za vedra dana osim planinskog lanca, na kojem stojiš, jošte tri gorska sistema: Alpe, među njima grupu Visokih Tura, a preko Jadranskog mora Etrurski i Rimski Apenin, te gotovo cijeli Velebit s raznih strana i dio Dinarskih planina.

Svi vrhovi i bokovi Velebita prema moru dobivaju osim direktnе sunčane rasvjete jošte i refleks svijetla većinom sa golemog prostora morske površine, koja djeluje poput neizmjernog zrcala, koje reflektira zrake i svjetlo direktno do najviših vrhova neposredno s morske strane. Jednom je taj refleks jači, drugi put slabiji prema tišini i namreškenosti morske površine, ali uvijek ga ima. Jednom će se odnositi na cijeli sunčani spektrum, a drugi put će uzburkano, tada tamno, more gutati dio svijetla.

Za lijepog je dana efekt ove dvostrukе rasvjete vanredan. Ona i nehotice obuhvaća svu osjećajnost čovjeka, omamljuje i očarava ga u dobrom smislu. Siže do najviših vrhova (blizu 1800 m), pa i тамо daje onu neposrednost morskog svijetla, koja očarava cijelog čovjeka. Slično djeluje na visokoj planini u zoni vječnog snijega i leda refleksi sa glatke snježne površine, koji u vezi sa izravnom insolacijom omamljuju planinara i često potiskuju zdravu i realnu ocjenu, doveći do oboljenja. U Velebitu nema pogibli za to uz promišljenu opremu. Svakako će poradi tog refleksa s mora insolacija na tim zapadnim stranama Velebita i na njegovim vrhovima nad morem do najviše njegove zone biti znatno jača, nego na kopnenim vrhovima znatno veće visine. K tome dolazi, što na kopnenim vrhovima zeleni doljni krajobraz apsorbira znatnu količinu sunčanih zraka, dok ovdje i krajobraz — goli bijeli kamen — također reflektira sunčano svjetlo, koje na vrhu i na hrptu s morske strane u koncentriranoj množini susreće planinara za sunčanih dana. Prema tome će konačni efekt za zdravlje planinara biti sigurno jači i veći. Sve se to tiče osobito vrhova sa pretežitim morskim vidikom.

A u detalju vidici su neiscrpivi. Svakih par stotina metara hoda po hrptu vidik i perspektiva se gotovo potpuno mijenjaju. Otvara se vidik u novi zaliv na otoku, perspektiva obale i otočja se je izmjenila, novi otoci su se pojavili, vidik samo Velebitskog hrpta i kopneni vidik je drugi i pod drugim kutem i perspektivom.

Tako je danju. Noću su kopneni vidici mrtvi izuzevši rijetki vidici sa vrhova nad velikim gradovima ili nad jezerima sa velikim gradovima ili pri mjesecini.

Sa Sjevernog Velebita valja noćni vidik, kao specifičan vidik, napose spomenuti. Najnapučeniji dio hrvatske obale, danas u Italiji i u našoj državi, jest onaj komad od Lovrana preko Rijeke do Novoga. Tu za vedre tamne noći, u dubokoj crnoj tami bliješti gjerdan ale-mova: noćna svijetla tih gradova. Tu titraju sitna bijela svijetla za vedre crne noći, a sjaj im odbacuje crno zrcalo mora i trepte, gotovo bi rekao na dohvati ruke. Začuđeni gledalac pita: što je to iznenađenje, ta otajna svijetla, ta noćna ljepota, kao prividjenje, kao divna sjajna bijela noćna Fata Morgana. I misli planinar gledajući taj noćni fenomen: sad sam uhvatio tajnu ljepote refleksa i svijetla u kontrastu noći u prirodi, a u vječnoj ljubavnoj igri i borbi sa neizmjernim morem.

I kao da shvaća tajne stvaranja i svemira: O Kraljice mora, Ti Zavižanska Kraljice hrvatskog mora, Ti Kraljice »Našeg Mora«, kako reče neumrli Petar Krešimir, a kako očuti Petar Zoranić iz Nina: Zvijezdo jutarnja, i Ti u životu refleksu mora, prije izlaska sunca... Tako su Te tek osjetili ljudi...

I nekada pred tisućljećem sjala su tako sa refleksa mora junackim Hrvatima iza doseljenja ovamo svijetla u predvečerje ljetne noći hrvatske slave Svetog Velikog Vida (Svantevida) Velebitskog, t. j. Vele-Vidskog, ali ne iz tuđe zemlje, nego iz svoje vlastite... i sa Perunove Vučke Gore (Učke)...

Sličan je meni poznati pogled noću sa Rochers de Naye, odnosno iz bližeg sa Caux-a nad Ženevskim jezerom na vijenac gradova od Lausanne-a pa do uključivo Vevey, Clarens, Montreux, Territet i Villeneuve.

Velo prirode otkriva se pozvanima samo za vedre crne noći bez magle, koja približuje svijetla od 80 km tako, da misliš, te će ih rukom doхватiti.

A za mjeseca, koji suncu dvore mete, srebrno nebesko svijetlo se toči u dugom traku mirno nad uzbibanu ili mirnu površinu morsku, koja ga bisernastim svijetлом odsijeva i vraća na visoku planinu u vječnoj igri, koju je rijetko kada, ali ipak u stoljećima koje ljudsko oko zapazilo. To je bio duševni porod našeg Zoranića, kao pjesnika,

u prvoj poli XVI. stoljeća, kad se je odlučio, da trudno, pješke, putuje po suncu i žegi u kamenu i u znoju do na Velebit, da dočeka čar noćnog pogleda na svoj dragi Nin i Zadar, pa da dalje putuje k hrvatskim vilama, trudnim putem, preko ljudog Krša tamo na Dinaru (Mons Adrius) i da se iza toga vrati u Nin k svom dnevnom poslu, da spasi nakon svih doživljenja prošlost pred tadašnjom turskom sadašnjošću za budućnost.

To bi bile neke glavne opće karakteristike vidika sa Velebita za nas. U detalju će svaki pojedinac naći veliku varijaciju i novih opažanja.

2. Detaljne karakteristike

Vidike sa Velebitskih vrhova možemo podijeliti u tri kategorije. Jedni su eminentno morski: to su zapadni i južni vidici na more, otoče i obalu, vrlo opširni. Drugi su eminentno kopneni: istočni i sjeverni vidici, prema kopnenim gorskim sklopovima i prema zaleđu, također opširni. Treća je kategorija tako reći više lokalnih vidika, na sam Velebitski gorski lanac i bočine njegova trupla.

Dakako da sve tri kategorije vidika nisu međusobno strogo odijeljene nego prelaze jedna u drugu, nadopunjajući se. Svaki važniji vidik nosi obično jednu glavnu karakteristiku te jače ili slabije elemente ostalih dviju karakteristika. Dakako, najljepši i najznamenitiji će biti oni vidici, koji sadrže u sebi dovoljno jake sve tri karakteristike u harmoničnom spoju, tako da se međusobno nadopunjuju u jednu estetski savršenu veličanstvenu cjelinu.

U detalju su morski vidici radi života, koji se na moru odvija, upravo neiscrpivi. Svi mogući plovni objekti od najmanjih pa do najvećih i do najneobičnijih, sporih i brzih, kreću se morem, pa je vrlo interesantno, zanimivo i zabavno pratiti ih. Tu su obične barke, pa jedrenjače male i velike, pa parobrodi mali i veliki, ratni brodovi, podmornice itd. I sve se to kreće, sve živi, sve se miče, ulazi u zalive, izlazi, nestaje ih u gorućem žaru refleksa sunca na morskoj površini, opet se pojave, zadu u sjenu, u valove, u zonu vjetra, opet u tišinu i t. d.

Ovaj život ne ostavlja morski vidik niti noću. Noću sjaju svjetionici na svakom važnijem rtu i luci, zabljesnu, nestane ih, pa se opet uvijek u redovitim vremenskim razmacima pojave. Po površju mora puze zelena, crvena i bijela svijetla brodova, koji su noćni put nastupili.

Od najvažnijih do danas već utvrđenih prvorazrednih velebitskih vidika valja spomenuti ove:

U glavnom sjevernom turističkom području Velebita jest na prvom mjestu vidik sa Vel. Zavižana, t. j. sjevero-zapadne glavice hrpta Gornjeg Zavižana 1677 m sa pretežnom karakteristikom morskog vidika, ali sa vrlo jakim elementima osebujnog, karakteristično lijepog, lokalnog velebitskog vidika i donekle kopnenog. Pogled očarava radi vrlo mnoge raznolikosti i bujnosti kao i sa Visočice te radi svoje neposrednosti prema moru. Iza njega će dolaziti vrh Malog Rajinca 1699 m kao eminentno kopneno razgledište obiju kategorija t. j. daleke kopnene i lokalne velebitske, koje je odavle upravo vanredno. Pretežno je lokalni pogled sa Plješivice 1653 m, ali vrlo lijep pogotovo na Krasansku Dulibu i Velebit.

Rožanski vrh 1638 m (i Alančić 1612 m) imaju opširni morski i vrlo interesantni lokalni kopneni vidik.

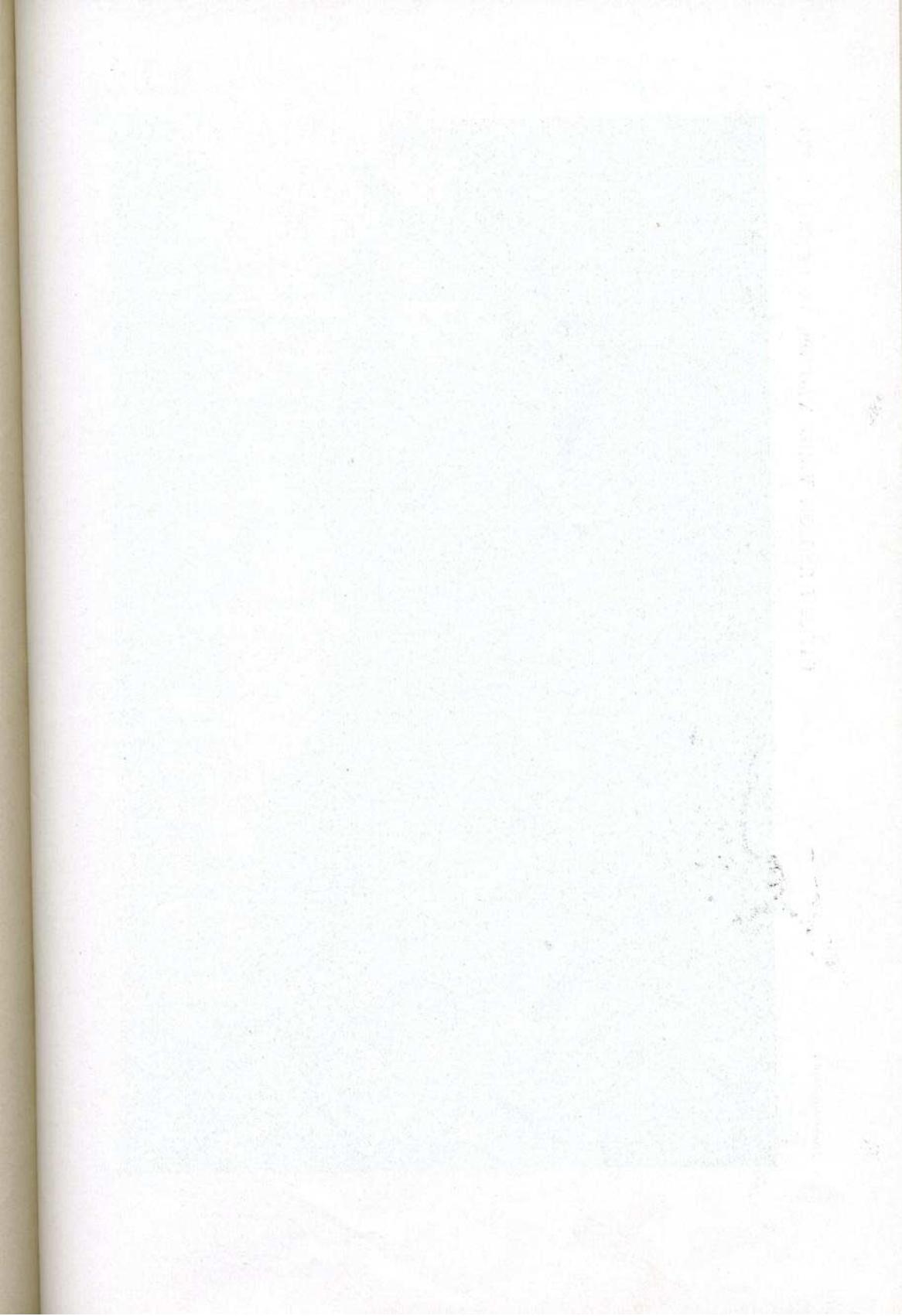
Vrlo je interesantan morski vidik sa dugog lako pristupačnog gorskog hrpta Bili Kuk 1454 m, Visibaba 1443 m, Pliševica 1449 m, južno nad sedlom Vel. Alana.

Na sjevernoj strani Oštarske previje je lijep pogled sa Panosa uz Ljubičko Brdo nad selom Repišće (oko 1 i četvrt h od Oštarija). Sa Panosa navodno vidi se: more, Kapela, Lička Plješivica i dio Velebita.

U glavnom Južnom turističkom području Velebita su glavni vidici:

Sa Visočice 1619 m radi njenog sretnog položaja, jer je najviši vrh u hrptu, u potpunom su ravnotežju kopneni i morski pogled sa lokalnim vidikom velebitskog hrpta, sve uz vrlo mnogo raznolikosti i bujnosti.

Upravo grandiozan je vidik sa prvog vrha zapadno uz Buljmu (prvi istočni predvrh Višerujna, koji stoji po boku sedla Buljme, idući iz Dolaca (Struge), s desne strane). Po svoj prilici ne će u čitavom Velebitu biti vrha, koji ima toliko varijacije pogleda i izražitih zasebnih oblika velebitskih, a sve je to sabrano u jednoj skupini tako, da je utisak posve izravan i neposredan. Dolje more sa upravo bezbrojem zaliva, otoka, otočića i grebena, isprepliće se sa silno razvitim sjevero-dalmatinskim kopnom; pod vrhom: divlje rastrgnani krški kameni oblici Bojinca 1121 m, Anić Kuka 714 m i svih kukova, koji zatvaraju veličanstvene provalije Velike i Male Paklenice, a uza nj prema istoku strašno, okomito stijenje Hrapavog Kuka 1617 m; neposredno pod njim s jedne strane gornja i srednja dolina Velike Paklenice, pa njen kontrast s druge strane, pitoma visoravan Velikog Rujna, kao vrt; s kopnene strane uvale Dolaca i Javornika s gorskim grebenima gotovo od Visočice pa do Malovana, a vidi se i Sv. Brdo.

Slika 1. POGLED SA BIOKOVA PREMA MOSORU I SPLITU

Foto: Gironetta

Sv. Brdo 1753 m ima vanredan morski vidik na otočje, zatvorena mora i dalmatinsko kopno, sa opširnim kopnenim vidikom i opširnim lokalnim vidikom.

3 Pogledi odozdo.

Potrebno će biti jošte istaknuti neke vanredne poglede na Velebitski gorski lanac. Sa morske strane su takova mjesta ova:

Na parobrodu, kad izide iz Crikvenice prema Senju, za vedrog jutra prije izlaza sunca (na pr. zimi) vidi se dok svjetlo jošte ne skraćuje perspektivom mase Velebita, kolika je to silna planinska gromada, koja se neposredno iz mora diže južno od Senja.

Drugi je vrlo lijepi pogled pri popodnevoj ili večernjoj rasvjeti na parobrodu, koji vozi iz Senja u Rab i to već počevši od Senjske luke pa sve do otoka Raba, na narezuckano bilo Sjevernog Velebita. Jednak a možda i jošte ljepši je isti pogled sa jugoistočnih brežuljaka poluotoka Lopara, radi okvira, koji mu daju bližnji otoci i zeleno Senjsko Bilo.

Lijep, instruktivan i opsežan je vidik sa stare gradine 108 m između Male Luke i Vele Luke na otoku Krku nasuprot Senju, koji obuhvaća cijeli primorski gorski lanac od Vel. Alana do Učke.

Iz Vinjerca nasuprot Selinama, na sjevero-dalmatinskom kopnu, krasan, opsežan i instruktivan je pogled na Južni Velebit. To je jedan od najljepših pogleda iz neposredne blizine pod Južnim Velebitom. Vidi se napose najviši gorski hrbat Velebita i goleme usjekline u truplu planine, što ih tvore provalije Velike i Male Paklenice.

Sa ceste Zemunik - Karin u Sjevernoj Dalmaciji (najviša točka 201 m) vidi se krasno najviši dio Južnog Velebita sa silnim usjeklinama ždrijela Velike i Male Paklenice.

Sa kopnene strane cijeli cestovni potez od Medka pa do Gospića pruža krasne vidike s kopnene strane neposredno na visoki hrbat Južnog Velebita i njegove vrhove jedan za drugim. Jednako sa svih prvih ličkih vrhova, koji leže istočno od te ceste. Najpovoljnija je jutarnja rasvjeta.

Osobit i pregledan je vidik sa Oštrem 798 m kod Gospića. Nadalje sa ceste od po prilici Perušića do iza Janjče na hrbat i vrhove Srednjeg, odnosno Sjevernog Velebita.

Šteta je, što jošte do danas nemamo dobrih i lijepih velikih fotografija snimljenih teleobjektivom u jutarnjoj rasvjeti sa ličke strane, a sa najboljih položaja prema hrptu i vrhovima Velebita, osobito u proljeće, dok su jošte vrhovi pod snijegom.

NOVE PEĆINE U PODRUČJU VELIKE PAKLENICE

Među osebujnim pojavama našega krša zaprema Velika Paklenica bezuvjetno prvo mjesto. Malo je krajeva i prirodnih pojava u našem kršu, koje bi ostavile tako duboke utiske na pojedincu, kako ih ostavlja veličanstvenost i gordost torenta Velike Paklenice. Silne do 500 m visoke kamene litice okomito odlomljene prate nas od njena ulaza kod sela Marasovića sjeveroistočno od dalmatinskog podvelebitskog Starigrada sve do ravni Luke na sjevernom podnožju Anića Kuka 714 m. Puste i gotovo gole kamenite stijene torenta obrasle su tek tu i tamo kržljavim grmićem crnoga grabra, jasena i divlje smokve, koji su se uvukli u kakvu pukotinu, gdje su našli nešto zaostalog humusa, pa učvrstivši se svojim jakim korijenom vode očajnu borbu s prirodnim silama za svoj opstanak. I nehotice nam se nameće pitanje, nisu li naši kršni Podgorci u području Velike Paklenice našli u toj vegetacijskoj borbi za opstanak neki podstrek za borbu o svoj vlastiti opstanak? Poput onih žilavih grabara i jasenova i oni su silom prilika prisiljeni na najžešću i najžilaviju borbu za svoj opstanak, jer su izvrženi svim nedaćama elementarnih sila, koje na svakom koraku rade o glavi kršnog Podgorca. I u toj gigantskoj borbi s prirodnim silama ne nalazi taj div-čovjek ni u koga kakve pomoći i utjehe, nego je predan na milost i nemilost bijesnim i razornim elementima prirode. Gigantska je to borba za održanje i za komadić suha hljeba, a koju taj div-čovjek, taj kršni naš Podgorac, vodi i snosi upravo zavidnom strpljivošću i nadčovječnim naporom.

Od Luke raširuje se dolina Vel. Paklenice dalje prema sjeveru, pa što dalje idemo prema sjeveru, odnosno prema trupini Velebita, to je i vegetacija bujnija, kraj pitomiji i prostraniji sve tamo do južnih obronaka velebitske trupine iznad Dujma Kneževića. Ovi iznenadni kontrasti goleti i bujnog zelenila stvaraju od Vel. Paklenice nadasve zanimljiv i prirodnim krasotama bogat kraj našega krša.

Uz vrletne klisure i rastrgano korito divlje bujice glavni je faktor šuma, koja čini V. Paklenicu u njenom gornjem dijelu roman-tičnom i slikovitom. Taj relikt šume Velike Paklenice, koji se je pukim slučajem uščuvao do danas, sačinjava bit njene osebujnosti, jer je cijeli dio Velebita u prostoru od Lukova—Šugarja do Tulovih Greda pusta golet bez traga većeg kompleksa šume, pa je to i razlogom, što nam taj kraj predstavlja najstrašniji krški reljef diljem cijelog Velebita. Da se taj relikt šume uzdrži uz one ostale prirodne

krasote Vel. Paklenice, koje šuma još više uljepšava, određen je taj okoliš zakonom za narodni park.

Sve se ove ljepote prirodnih ljepota Paklenice nalaze na njenoj vidljivoj površini, pa promatraljući njih i ne slutimo, da Paklenica krije u sebi i drugih krasota, koje nisu vidljive prolazniku, koji ju promatra samo po njenoj vanjskoj površini. Te nevidljive krasote brižno je ona sakrila i čuva ih u unutrašnjosti svojoj pod silnim kamenim pokrovom, zaštićene od svih nepogoda i od nasilničke ruke čovjekove. To su pećine ili spilje, koje i u ovom podzemnom svijetu Paklenice daju joj novi čar i nove nevidljive ljepote tako, da s punim pravom možemo reći, da je Paklenica isto tako, ako ne i ljepša podzemno, kao što je lijepa i divlja nadzemnom svojom šumom i svojim strmim liticama.

Tri su pećine, koje dolaze na području Velike Paklenice, i to dvije se nalaze u samoj Paklenici, a treća u prostoru između Velike i Male Paklenice. Sve su tri pećine bile poznate narodu, dok stručno istražena nije bila dosele niti jedna. O Duhovima o. g. otpustio sam se u društvu sa dr. F. Šukljetom¹⁾ u dalmatinski podvelebitski Starigrad, odakle smo pošli na istraživanja pećina. Tu smo saznali od mjesnog učitelja g. M. Maričića neke potankosti i njegovom susretljivošću došli u dodir s ljudima, koji znadu za pećine Vel. Paklenice, pa mu i na ovom mjestu izričem usrdnu hvalu na njegovoj pomoći. Saznali smo tako, da u samoj Velikoj Paklenici postoje dvije prave pećine: *Manita peć* i *pećina Veli Sklop*, te dvije potkapine ili polupećine: *Marasovića pećina* i *Škilićić stan*. Treća se prava pećina nalazi istočno od područja Vel. Paklenice i to južno od *Grabovih Dolina*.

1. *Manita peć.*

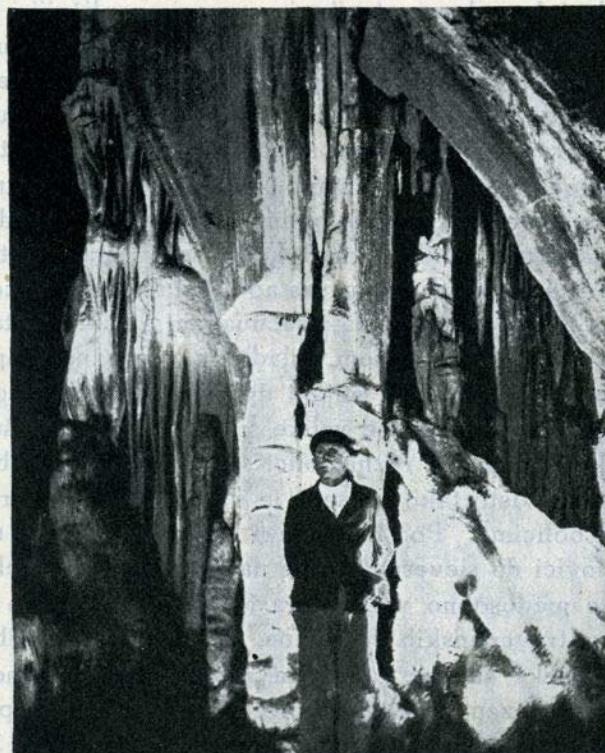
Pristup od Starigrada do Manite peći danas je dosta naporan, jer je put kroz torrent Paklenice zbog zadnjih jakih bujica posve razrovan i nasut silnim kamenim balvanima, koje je donesla bujica, ili su se srušili sa strmih dolinskih strana. Tim putem polazimo do mjesta, gdje se dolinsko dno proširuje, a koje se zove *Luka*, pa se nalazi odmah ispod podnožja Anića Kuka. Odmah u početku Luke na desnoj, odnosno zapadnoj strani doline polazimo jedva vidljivim nogostupom strmo uz brdo prema *Manitom Kuku*. U

¹⁾ Znanstveno istraživanje ovih pećina omogućeno je bilo potporom zagrebačke oblasti i na inicijativu našeg začasnog člana g. dr. I. Krajača, koju je potporu dobilo Hrv. Planinarsko Društvo, u čije sam ime s dr. Šukljetom istražio pećine područja Velike Paklenice, pa mu i ovom prilikom hvalim na kolegijalnoj saradnji.

početku je put dosta ugodan, ali kasnije dolazimo na žalo, preko kojega je težak i naporan uspon. Prešav žalo polazimo uz rub grebena do samog ulaza u Manitu peć, koji se nalazi između M a n i t o g K u k a i H r a s t o v o g D o l c a . Ulaz se ne zapaža, dok mu se ne približimo na nekoliko koračaja, jer se nalazi podno potkapine, koja ga posvema maskira, a nalazi se u aps. visini od 540 m, ili u relativnoj visini s obzirom na bazu Luke od 260 m. Put od Stari-grada do ulaza traje 2 i pol sata. Ulagom 1.20 m visokim i 2.40 m širokim, koji je okrenut prema istoku, dolazimo ponajprije u uski 5 m dugi hodnik, koji nas vodi u prvu dvoranu. Uzmemli cijelu protegu pećine od ulaza do kraja, možemo zapravo ne uzevši u obzir tvorbe siga lučiti samo dvije prostorije, jer spilja ide pravcem od istoka prema zapadu u manje ili više ravnoj crti, pa je od ikona bila odijeljena kamenitom stijenom u prije spomenute dvije prostorije. Tek naknadno, kada je u pećini nastupila druga faza njena razvoja, t. j. kada je došlo do stvaranja siga i kada je njima bila pećina u svojoj pretežnoj česti ispunjena, bile su raznim stupovima i ogromnim nakupinama siga te dvije dvorane rastavljene u više manjih i većih prostorija. Mi ćemo se kod opisa držati današnjeg stanja prostorija radi lakše orientacije i lakšeg prijegleda cjelokupne pećine.

Spomenutim hodnikom spuštamo se prvom dvoranom uz njenu južnu stranu, jer je ostali dio poda dvorane pun velikih kamenih balvana, koji su se srušili sa stropa pećine, i dolazimo da najniže točke dvorane na njenoj zapadnoj strani. Dvorana ima oblik oširoke podzemne ponikve sa duljom istočnom i kraćom ali strmijom zapadnom stranom. Duga je 20 m, široka 19 m, a visoka 2—6 m. U početku dvorane nalazimo malo siga, tek tu i tamo po koji stalagmit, a što dalje idemo prema zapadnom dijelu, nailazimo sve više na stalagmite i stupove, pa su ovi potonji osobito visoki na konačnom zapadnom dijelu, gdje čine pregradu između ove i slijedeće prostorije. Nakapnice ima dosta diljem dvorane, pa na nekim mjestima, kao u sjeverozapadnom kutu, nalazimo kamenica sa čistom vodom nakapnicom. Sige su pretežno začadene, izuzev one uz sjeverni rub dvorane, jer čobani dolaze u nju s lučima po vodu, pa od dima ovih luči onečišćene su sige, a dijelom i stijene dvorane. Strop pećine većinom je gol i bez siga, tek tu i tamo visi po koji stalaktit ili diljem pukotine nabrana prevlaka sige. Od zapadnog dijela uzdižemo se preko debele prevlake vapnenog mačka ili sedre na terasu, koja se nalazi između stupova sige, i od nje se spuštamo preko kupolasto izbočene nakupine sedre u slijedeću prostoriju. Po toj sedri polazimo uz rub terase pravcem prema sjeveru do novo nastalog ponora podno terase, koji je dubok 6 m, a širok 80 cm. Od njega se spuštamo dalje prema za-

padu između množine velikih kamenih balvana prevučenih dijelom sedrom, a dijelom bubrežastom nakupinom sige i odlomljenih komada siga što sa samoga poda, što sa stropa pećine. Dvorana je duga 52 m, a mjestima široka 35 m, a na zapadnom dijelu seže u visinu od 20 m. Njene stijene prevučene su i ispunjene obiljem tvorina siga, pa su te osobito lijepo na zapadnoj strani dvorane, gdje uz ugroman stup, koji seže do stropa pećine, nalazimo nakupinu siga sličnu crkve-

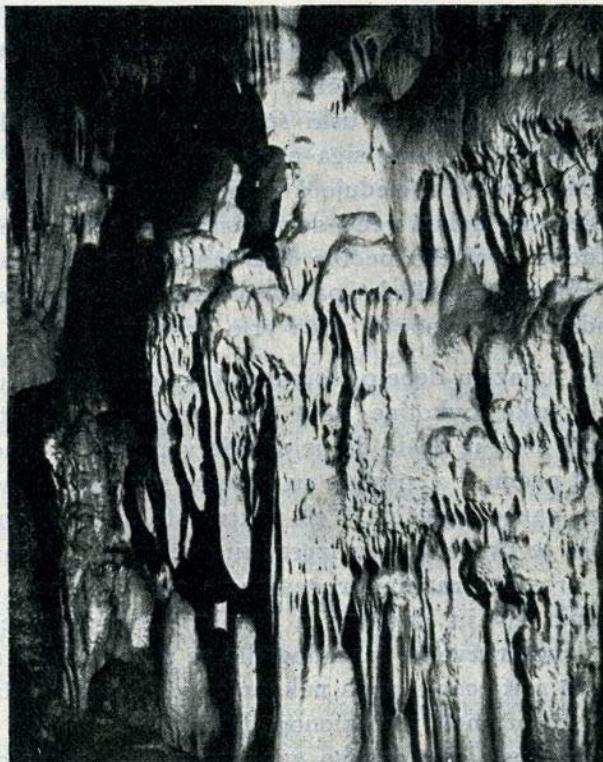
SL. 1. MANITA PEĆ: ZASEBNA ARHITEKTONSKA SKUPINA SIGA
U TREĆOJ DVORANI

Foto : J. Poljak

noj propovjedaonici; pored toga ima diljem dvorane bezbroj stalagmita i stupova, a osobito je lijepa skupina omanjih stalagmita na južnoj strani dvorane, gdje su ovi stalagmiti izrasli na površini kupolastih izbočina sedre, koja se spušta strmo do dna dvorane, a ovo je u ovom dijelu ravno i prevučeno naslagom sedre. Nakapnice ima diljem dvorane u izobilju, pa stoga je u ovoj dvorani jaka vлага; sakupljene vode nalazimo u sjeverozapadnom dijelu dvorane u jednoj vrlo slikovitoj kamenici i nedaleko od ove u ovećoj mlaci u dnu dvorane. Slična se mlaka nalazi i u južnom dijelu dvorane. Strop

dvorane je bez sigastih ukrasa, tek u jugoistočnom dijelu ima neko-liko stalaktita manje veličine. Dvorana je unaokolo zatvorena stupovima i tvorevinama siga, samo na njenom sjeverozapadnom kraju nalazi se otvor, koji je razdijeljen 7 m visokim stupom u dva dijela. Gornji dio vodi preko nakupine sedre između siga, a donji mimo vode između stupova siga u slijedeću ili treću dvoranu pećine. S ovom dvoranom započinje dio pećine, koji je prepun siga što po stranama pećine, što po podu tako, da je često od širokog prostora pećine ostala tek mala prostorija, jer su najraznoličniji i najbizarniji oblici siga ispunili sav prostor. Unaokolo dvorane nalazimo bezbroj tvorevina siga, koje sačinjavaju pojedine skupine s najraznoličnjim oblicima siga. (Sl. 1.) Tako se na istočnoj stijeni do samog ulaza nalazi cijela stijena prevučena cijevima siga, koje su razvite u stepenicama, pa nam se kod rasvjete pričinjavaju kao piskovi ogromnih kakvih orgulja. Na sjevernoj strani tik podno ulaza nalazimo jednu skupinu stupova fantastičnog oblika, iznad kojih se spušta sa stropa veliki zastor, koji se je u svom rastu sastao sa stalagmitom, koji je ispod njega rastao. Oba su se srasla i sačinjavaju s ostalim stalagmitima, stupovima i jednom draperijom skladnu i vanredno lijepu arhitektonsku grupu. Na zapadnoj stijeni dvorane nalazi se ogromni baldahin od siga, nad kojim vise velike sigaste rese iznad šupljeg prostora, oko kojega dolaze razni oblici siga i kupolasto izbočeni podnožak od sedre. Isto tako urešena je i južna strana dvorane raznim fantastičnim oblicima. Pod dvorane u glavnom je posve ravan, pa u njegovoj polovici do sjeverne strane nalazimo tri niza velikih kamenica, koje se međusobno vežu u terasama stvarajući tako izvanredno bizarnu sliku travertinskih tvorevina. U nekim od njih ima vode nakapnice, a neke su već suhe. Na južnoj strani podno kamenica nalazi se oveći bazen vode nakapnice čiste i pitke. Zapadno iznad kamenice nalazimo lijep stalagmit visok 2 m, a promjera 30 cm. Sige su u ovoj dvorani bijele ili smeđasto nahukane od željeznih spojeva, koje su vode sobom snašale do dvorane. Strop dvorane je bez ukrasa siga, gotski sveden iznad sredine dvorane, a tek mjestimice urešen po kojim stalaktitom. Dvorana je gotovo okrugla oblika duga 30 m, široka 29, a visoka do 20 m. Na njen jugozapadni dio nastavlja se mala prostorija, koja je prepuna izvanredno lijepih i raznoličnih oblika siga. Već sam ulaz u nju između prekrasno izvajanih stupova siga vrlo je sličan stupovlju lijepo izrađene kapelice, a pogotovo njena nutrinja nas podsjeća na to svojim upravo izvanrednim oblicima i bogatstvom siga. (Sl. 2.) Osobito je lijepa skupina siga u ist. dijelu, koja izgleda poput zaledena slapa, pa skupina jugo-zapadno od prve, koja sliči nizu smrznutih kaskada. Između obje

skupine nalazi se veliki stup, koji seže do stropa, a koji je sastavljen od niza kaskada, pa oko njegova podnožja unaokolo nalazimo vrlo lijepе kamenice sa vodom nakapnicom. Zapadna strana uzdiže se do 2 m visokom terasom urešenom raznovrsnim sigama, a iznad terase vodi uski hodnik, koji se diže i vijuga okolo stupova siga do zadnjega dijela pećine. Iz treće dvorane prolazimo jedva vidljivim niskim i uskim prolazom između većeg broja stupova u konačni dio pećine, koji je

SL. 3. MANITA PEĆ: SKUPINA SIGA U ZADNJEM DIJELU PEĆINE, KOJA SLICI KACIGAMA

Foto: J. Poljak

jedna dvorana, ali bezbrojem ogromnih skupina razdijeljena u više prostorija. Taj je dio pećine dug 68 m, a širina mu varira prema skupinama siga od 2.60 m do 25 m, dok je visina u cijeloj protegi znatna, a najviši je u stražnjem dijelu, gdje doseže visinu od 25 m. Prolaz kroz taj dio dosta je oteščan, jer se moramo uspinjati između ogromnih komada izvaljenih siga, koje su danas već prevučene na knadnom prevlakom sige, pa se čvrsto drže travertinske podlage. Ti komadi potječu od urušenih velikih stupova, koji su se srušili po svoj prilici za nekog potresa. Izvanredno obilje siga u najraz-

noličnjim oblicima ispunja taj dio tako, da je tek tu i tamo nešto slobodna prolaza, kojim se možemo provući do kraja pećine, gdje je na jugozapadnoj strani nešto više prostora i gdje je pod pećine ravan sa lijepim kamenicama vode nakapnice. Od siga osobito se ističe skupina u omanjoj dvorani na južnoj strani od ulaza, gdje nalazimo skupinu, koja naliči kacigama, s kojih visi nekoliko prame-nova resa. (Sl. 3.) Na zapadnom skrajnjem dijelu pećine nalaze se 15 m duge draperije nanizane jedna uz drugu cijelom širinom stijene, a koje su dijelom lijepo bijele, a dijelom rđaste boje. Nad sredinom toga dijela uzdiže se od poda do stropa ogroman lijepi stup sige, pa izgleda, kao da na njemu počiva cijeli svod ovog dijela pećine. Sjeverno od ulaza odvaja se uski spiljski hodnik dug 14 m, 2,40 m širok i tako visok; on nema siga nego vrlo mnogo vode nakapnice, koja se između slojeva iscjeđuje i razara vapnenac stvarajući tako novi dio spilje, gdje dolazi već i do stvaranja sige na početnom dijelu hodnika. Zadnji ovaj dio pećine ima mnogo vode nakapnice, koja se iscjeđuje diljem toga dijela, pa su sve sige jako vlažne, a osobito sedra na podu, koja je poradi toga vrlo skliska.

Pećina se nalazi u debelo slojenom jurskom vapnencu, a postala je uzduž tektonske pukotine, koja teče pravcem od istoka prema zapadu i uzduž koje je došlo do usjedanja vapnenaca, čime je stvoren prvi preduvjet pećini, t. j. nastale su početno spomenute dvije dvorane kao prva faza razvoja pećina. Tek nakon što su stvorene te dvije dvorane, došla je druga faza u izgradnji pećine, t. j. stvaranje sige i ispunjavanje prostora raznim tvorevinama sige, a time i do diferenciranja početnih dvaju dvorana u današnje razdjeljenje spilje. Za vrijeme ove druge razvojne faze dogodio se poremećaj u razvoju, jer je zbog obilnog pritjecanja voda nakapnica na slojeve u stropu pećine došlo poradi korozionog i erozionog djelovanja ovih do popuštanja stabilnosti u međuslojnim crtama vapnenaca, što je imalo za posljedicu, da su se slojni kompleksi sa stropu pećine odlomili i srušili na pod pojedinih dvorana. Današnji ulaz u ovu pećinu nije iste starosti kao i pećina nego znatno mlađi, a pećina je za vrijeme tvorbe sige komunicirala sa površinom samo uskim pukotinama. Današnji je dakle ulaz nastao tek nakon izlučivanja tvorevina sige, što nam svjedoče sige odmah tik iza ulaza, a koje se ne bi stvorile, da je otvor postajao već kod stvaranja sige, jer bi manjkali stanoviti uvjeti za stvaranje sige. Temperatura zraka u prvoj dvorani iznosi 18° C., u srednjoj $12,5^{\circ}$ C., a u konačnom dijelu 12° C., dok je nakapnica u pojedinim bazenima i kamenicama 11° C. Od ulaza do zadnjeg ravnog dijela pećine spušta se baza pećine postepeno od istoka prema zapadu, t. j. prema konačnom dijelu pećine, za 36 m. (Svršit će se.)

SOKOLANSKE STIJENE

U nizu dolomitskih stijena, kojima obiluje Gorski Kotar, kao što su Bijele, Samarske, Kuželjske, Ložačke, Tropetske, rijetko se spominju, a na žalost još manje poznaju — Sokolanske Stijene. Njihov krajobraz i oblik tako su puni divlje romantike, bizarre gorosti i prirodne samoniklosti, da potpuno zaslužuju što življu pažnju naših planinara.

Sokolanske Stijene, ta rijetka i osebujna planinska vrlet, leže, što no riječ, u srcu naše Švice — Gorskog Kotara, nekako u sredini glavne ceste Čabar—Gerovo, u blizini ljetovališta Tršća, koje bi po svom vrlo zgodnom položaju među planinama moglo da postane u budućnosti hrvatski Davos. Od Tršća vodi cesta s malim usponom do »Žegnjanog studenca«, odakle se pruža prekrasan pogled na čitav niz gorskih vrhunaca: Veliki Risnjak, Snježnik, Jelenc, Kobilja Glava i dr. Sućelice, na puškomet pozdravljuju nas veličanstvene Sokolanske Stijene, koje su se uzdigle visoko nad čitavim okolišem u obliku luka, što se pružio sve do mrkog Rudnika. Nije to jednolična kamena gromada, već slikovita vrletna kosa, na vrhu sva izrezuckana i ispunjena šiljatim iglama, zubima, piramidama, obeliscima i grebenima, a među njima zjaju duboke brazde i raspukljine, koje su kroz tisućljeća nastale u borbi elemenata — kiše, vode, bure, snijega, leda. Na gledaoca čine dojam kao da stoji vojska kopljaničnika nepomično i mirno na braniku svoje veličine i moći.

Na podnožju tih impozantnih stijena savilo se poput sokolova gnijezda pitomo selo s poetičnim imenom Sokoli sa kojih 20 kućica i s malom kapelicom.

Nauživ se sjajne panorame sa Žegnjanog studenca spustimo se glavnom cestom u zavojima do sela Prhci, gdje ostavimo ovu cestu i silazimo kroz gusti drvored crnogorice, da se onda opet uspnemo vijugavom stazom do samog sela Sokoli. Tu smo zatekli same žene i djecu, pa na naš upit od jedne starice saznamo, da su odrasli muškarci na šumskom radu »na Francoskem,« gdje je teški rad, skup život a slaba plaća, pa svojima mogu malo slati za hranu.

Iz sela krenusmo nizbrdicom prema Sokolanskim Stijenama, koje su se poput aveti nadvile nad ovim samotnim gorskim seocem. Što se dalje uspinjemo, to je put naporniji i opasniji. Tu je evo projeklina jedne velike pećine, koja se odvojila od glavne gromade: samo jedan neoprezan korak — i evo nas u ponoru smrti. Za nešto više od pola sata stigosmo odavle na glavni vrh Sokolanskih Stijena. Tu je bujna planinska vegetacija, u kojoj prevlađuje klekovina, a

sama čistina platoa ispunjena je šarenilom gorskog cvijeća, među kojim ima mnogo zvončića i ivančića. Pred kojih 8 godina našao sam ovdje 2 lijepa grma planinske ruže (*Rhododendron*), ali danas im nema više traga. Prijatelj L. priča mi, da je prije rata ovdje nalazio po koji cvijetak runolista, ali ga je nečija ruka na žalost isčupala s korijenom i time ga potpuno uništila. I divljač je ovdje danas vrlo rijetka; tu i tamo vidi se po koji zec, lisica, tetrijeb, sova ili koja manja gorska ptica. No najvjerniji stanovnik okolnih bukovih i crnogoričnih šuma jest puh, koji se u većem broju javlja svake treće godine, kada naime obilno rodi žir, kojim se puhovi hrane. Sokolanci su na glasu kao najbolji puholovci Gorskog Kotara, dok su njihovi susjedi »Vodanci« (iz sela Vode) vještaci u lovnu na žabe, pa su zato i dobili ime »žabari.«

Sokolima protječe potok Sokolanka, koja se sa svojom posestrim Tršćankom i Vodankom kod Ponikava slijeva u Gerovčicu, a ova ponire u »zdrijelu« kod Malog Luga, a prodire opet na površinu pod velikom stijenom kod Zamosta i utječe u Čabranku.

O Sokolanske Stijene vezane su mnoge praznovjerne priče i bajke, kao i o Klek kod Ogulina. Narod mnogo priča o noćnom plesu vještica, gorskim vilama, vragovima, zmajevima na vrhovima tih stijena, pa neke nesretne slučajeve u životu (poplave, požar, smrt, rat) dovodi u vezu s natprirodnim bićima na tim stijenama.

Da na Sokolanskim Stijenama ima i opasnih mjesta, svjedoči ovaj slučaj, što se desio u oči svjetskog rata. Neki odrasli čovjek vraćajući se sa vrha tih stijena htio je da udari kraćim putem u selo. Na tom putu došao je na jednu liticu, sa koje se više nije mogao maknuti. Stao dozivati ljude u pomoć, a Sokolani ga s pomoću užeta i ljestava izbavili iz nezgodnog položaja. Sokolanske Stijene sa cijelim okolišem pune su osebujnih prirodnih čara, te su jedan od sjajnih bisera našega Gorskoga Kotara.

U. GIROMETTA:

SPLIT.

H. P. D. „MOSOR“ NA BIOKOVO-PLANINI

(Nastavak)

Već su pred četiri sata u jutro počeli da nadolaze planinari i planinarke na obalu. Uz Splitske i članove »Biokova« bilo je i nekoliko članova središnjice iz Zagreba. Pridružilo se nadalje i brojnih prijateljica i prijatelja »Biokova« tako, da nas je u zakazani sat bilo na okupu oko 70. Svi veseli i razdragani, što nam je osvanula zora, kakvu si ljepšu ne mogosmo zaželiti, a bistrina atmosfere obećavala upravo sjajne vidike.

Iz Makarske udarismo preko sela Makra ravno na Vošac, zanimljivo bikovsko brdo, koje se u linearnoj udaljenosti od samih 2 km od mora diže do zamjerne visine od 1421 m. Upravo radi svoje izoliranosti te visine i neposredne blizine mora važi njegov vrh kao najčarobniji vidikovac čitavoga Biokova. Put je, koji iz Makarske vodi na Vošac, upravo odličan, a to je, uz savršenu markaciju, što ju je izvela H. P. D. podružnica »Biokovo«, već dobar temelj za budući razvoj turizma po Biokovu. Vremensko pak udaljenje od Makarske do vrha Vošca iznosi za planinara, koji ide u planinu, da se nje naužije a ne da ga utuče, ne više od 3 i pol sata, prema čemu je Vošac najlakši i najbrže pristupačni vrh primorskog Biokova. Pričati o vidicima, koji se pri penjanju gotovo na svako pedesetak metara otvaraju i besprekidno variraju, smatram potpuno suvišnim. Nema naime pera, koje bi moglo da dade makar i blijeđu sliku svih velebnih ljepota i jakih kontrasta između blage pitomosti mora i strogih ali veličanstvenih izraza tamnih i surih planinskih hridi, koje znadu doduše da ožive samo pred očima zanosna planinara, pa da se upuste s njim u razgovor, te da mu velebnim jezikom ne samo razotkrivaju nedokučivu ljepotu planinske prirode, već da mu prikažu i zanimljivu geološku povijest čitavoga kraja, nad kojim one ponosne dominiraju. (Sl. 1). Od Makarske do sela Makra, koje se diže u visini od 223 m, prolaziš između obrađenih zemljišta. Vinogradi, maslinjaci i voćnjaci nižu se ondje većinom u terasama. Na neobrađenom pak tlu javljaju se ondje ondje elementi »macchie« kao: tetivika (*Smilax aspera*), vries (*Erica arborea*), smreka (*Juniperus oxycedrus*) i tršljia (*Pistacia lentiscus*) uz karakterističnu česvinu (*Quercus ilex*). Pogđe-koji te pak ružmarin (*Rosmarinus officinalis*), lovor (*Laurus nobilis*), pa agave i opontije u nižim i zaštićenim položajima podsjećaju na blagu klimu makarskog primorja. Selo se Makar ugnijezdilo na jako prozračnom položaju, odakle se otvara prostrani vidik na more. Dok je u srednjem vijeku važilo kao važno obrambeno mjesto, kasnije je, prestankom gusarenja i nastupom sigurnosti brodarenja, izgubilo potpuno svoj značaj i svrhu. Većina se njegovih stanovnika spustila tada k obali i osnovala Makarsku, onako nešto slično, kao što su stanovnici sela Basta osnovali Baškavodu. Od Makra prema Vošcu postaje teren sve kršovitiji. Uz bujnu i miomirisnu vegetaciju krša, u kojoj se ističu vriesak (*Micromeria juliana*), cmilj (*Helichrysum italicum*), metlica (*Origanum hirtum*), bijeli pelin (*Inula candida*), dešpik (*Lavandula latifolia*), kadulja (*Salvia officinalis*), marulja (*Marrubium candidissimum*) itd. rastu ondje pojedini primjerici smreke, zelenike, česvine i tršlje, a ondje se ondje javljaju i omanj

umjetni nasadi bora. U visini od 1000 m javlja se i po koji jasen (*Ornus*), a osamljena koja bukva (*Fagus silvatica*) već prije prelaza preko samoga bila ugodno upozorava, da se približavaš predalpskom florističkom pojusu, koji ti se istom jasno očituje, kad pređeš bilo, pa kad te veselo iznenade oaze gustih bukovih šuma, kojima se na daleko i široko okitila biokovska površ.

Markirani put prelazi bilo na koti 1327 m. Put se ondje razdvaja u dvije staze: zapadna vodi na vrh Vošca, a sjeveroistočna na staje pod Vošcem, gdje je bilo utanačeno, da se odmorimo i okrijepimo prije ulaska na sam vrh Vošca. Iskoristimo odmor, da razgledamo staje, kojih ima na Biokovu na stotine i koje su, premda adamitički u suho građene a ševarom dotično pločama pokrite, ipak zgodna zakloništa planinara u slučaju opasne biokovske bure. Njihova se unutrašnjost sastoji većinom od same jedne prostorije. U jednom se uglu nalazi ognjište a na pobočnom je zidu ležaj za jednoga ili više pastira. U blizini je staja redoviti drug čatrњa s vodom.

(Svršit će se.)

GLAVNE SKUPŠTINE PODRUŽNICA

HPD PODRUŽNICA »JAPETIĆ« U SAMOBORU držala je VI. redovitu glavnu skupštinu 20. IV. o. g. Predsjednik g. Šoić pozdravlja prisutne članove, koji su se u lijepom broju skupili, što je znak, da se drugovi zanimaju za društvene stvari. Ujedno pozdravlja zastupnike HPD-a središnjice odbornike gdičnu Ivku Crnetić i V. Šetinu i četiri člana iz Zagreba. Iz izvješća tajnika g. Matote proizlazi: u g. 1928. držao je upravni odbor 6 redovitih sjednica, na kojima su rješavani društveni poslovi. Koncem g. 1927. podružnica je imala 179 članova; u g. 1928. pristupila su 42, istupilo 19, tako da je društvo imalo koncem g. 1928. u svem 202 člana: 1 utemeljitelja, 198 redovitih i 3 člana podmlatka. Umrla su tri člana: Vilim Pavlović, đak; Antun Majnarić, trgovac i Andela Molan, posebnica. Priredeno je 27 izleta sa 126 učesnika, i to 23 u gore Samoborske okolice, 1 na Bijele Stijene i Klek, 1 u špilju Vrlovku prigodom svečanog otvorenja i 2 na Triglav, Bledsko jezero i Vintgar.

Obnovljene su oznake na nekim planinarskim putovima, a nanovo je označen najkraći put iz Samobora na Okić (ljetni put), kao i kratak i ugodan put iz Okića na Rude. — Izvedeni su neki popravci na Mesićevoj kući na Japetiću, ožbukane su stijene i strop iznutra. Dne 12. V. 1928. priređeno je planinarsko predavanje »Alpe i Krško gorje«, koje je držao izaslanik i odbornik središnjice g. prof. Vladimir Stahuljak u dvorani kod »Lavice«. — Prema izvješću blagajnika g. Kompare iznosili su primitci u g. 1928. Din 6.212.50, izdatci Din 3.983.50, te je ostatak Din 2.229.40 koristonosno uložen u Samoborskoj štedionici. Ukupna društvena imovina predstavlja vrijednost od Din 19.565.50. Skupština je primila izvješća tajnika i blagajnika na znanje, našto je drug P a v l a i Ć pročitao izvještaj nadzornoga odbora, te je skupština podijelila upravnom odboru odrešnicu. Pošto su se tri člana upravnog odbora preselila iz Samobora, skupština na predlog predsjednikov bira 3 nova člana: Josipa Flašara, Dragutina Gjurina i Adolfa

Webera. Zastupnik središnjice g. V. Šetina isporučuje pozdrav predsjednika i upravnog odbora upravnog odboru i svim članovima podružnice »Japetić« sa željom, da se planinarski pokret što bolje razvija i napreduje u Samoborskom kraju, tom malom planinarskom raju na domaku našega bijelog Zagreba.

HPD PODRUŽNICA »JANKOVAC« U OSIJEKU držala je IV. redovitu glavnu skupštinu 29. V. o. g., u kojoj je tajnik g. Pavao Vuksan izvijestio o radu podružnice u prošloj godini. HPD podružnica »Jankovac«, koja u Osijeku djeluje četvrtu godinu, pokazala je u g. 1928. prilično lijep uspjeh i napredak: znatno je porastao broj članova, izvedeno je više uspijelih bližih i daljih izleta i povećalo se materijalno stanje. Broj članstva od lanske je godine porastao za 87, tako da podružnica broji 167 članova. Smisao za lijepi planinarski sport postepeno se budi, što se vidi i na porastu učesnika kod izleta, pa ima nade, da će se taj interes s vremenom još više razviti, kad gg. članovi i napose članice povedu životom riječi agitaciju za taj kulturno-higijenski pokret gradskog svijeta na krilo krasne prirode i svježi gorski zrak. Podružnica je poduzela 5 zajedničkih izleta, i to 2 na Jankovac, po jedan u Orahovici i na Bedemgrad, pa jedan veliki i do sada najuspjeliji dalji izlet na Grintavec (2558 m) u Kamničkim Alpama sa usponom sa sjeverne strane od Jezerskoga i silazom u Kamničku Bistrigu. Učesnici toga izleta bili su gđe. Nada Brožan, Berta Bröder, Marija Drucarević i gg. P. Vuksan, Josip Brožan, Rudolf Kiraly, Ante Slaviček i Ivan Schwandtner. Ovim se pokazalo, da osječki planinari mogu svladati i teže uspone, a njihov primjer neka služi pobudom, da se od sada godišnje barem 2 slična teža izleta poduzmu. — Podružnica je priredila planinarsko predavanje »Naše Alpe« u Urania-kinu. Držao ga je odbornik i začasni član HPD-a središnjice g. prof. Stahuljak s prikazivanjem vanredno lijepih slika te je poludio vrlo lijep uspjeh. Kako takova predavanja mnogo prinose razvitku planinarskog sporta, što se vidjelo i u ovom slučaju, zaključio je odbor, da će u zgodno vrijeme u svrhu planinarske propagande upriličiti više sličnih priredaba. Nedavno je podružnica postavila na gradskom korzu oglasni ormarić, u kojem se uz društvene vijesti izlažu slike sa društvenih izleta, čime je članstvu i ostalom građanstvu pružena prilika, da se obavještava o djelovanju podružnice i njezinim izletima. Odbor nastoji, da među članstvom pobudi interes za ilustrirano društveno glasilo »Hrvatski Planinar« i da se veći broj članova na nj pretplatí. Tajnik izriče zahvalu uredništvu »Hrvatskog Lista«, koji pokazuje veliku susretljivost prema društvu time, što besplatno donosi društvene vijesti kao i članke o izletima.

Podružnica je držala 11 odborskih sjednica, na kojima je odredila visinu članarine, pokušala osnovati ski-sekciju i članovima pripomogla kod nabave planinarskih cipela, a pored toga odlučila, da provede markaciju puta Voćin—Papuk—Jankovac—Orahovica, da i na tom polju ne zaostane za drugim podružnicama, U g. 1928. umrla je članica Nada Pum, činovnica.

Prema blagajničkom izvještaju od prošle godine bilo je na početku g. 1928. blagajničko stanje: Din 2.716.34, dok je u prošloj godini primitak na članarini iznosio Din 3.175 (a za g. 1929. do sada Din 2.887.50), na upisnini od 87 novih članova Din 1.305, na prinosu za gradnju planinarskih kuća Din 1.220. Ukupni je primitak: Din 13.113.34, izdatak: Din 3.218.50; prema tomu blagajničko stanje: Din 9.894.84, od čega pripada središnjici u ime jedne trećine članarine 1.687.50 Din i 126 Din za znakove, razglednice i dr. Prema tomu ostaje Din 8.081.34, što je svakako vrlo povoljan rezultat poslovanja u prošloj godini. Izvještaji tajnika i blagajnika primljeni su na znanje i odboru je podijeljena odrešnica.

HPD PODRUŽNICA »BJELAŠNICA« U SARAJEVU održala je 16. II. o. g. glavnu skupštinu u prostorijama Hrvatskog pjevačkog društva »Trebević«. Iz

izvještaja tajničkog se vidi, da je društvo u ovoj godini bilo neobično agilno. Priređeno je 17 izleta, na kojima je sudjelovalo 267 članova. Sustavno se nastojalo, da se obidu sva mesta sarajevske okolice, koja su interesantnija u planinarskom i narodno-historijskom pogledu. Pri tome se naročito nastojalo, da na izletima ne sudjeluju samo trenirani planinari, nego da se u prirodu izvode u što većem broju i oni članovi, koji su do sada slabije planinarili. Osobita se važnost polagala na familijarne izlete. Uz planinarski zanimljive točke (Bjelašnica, Ivan-planina, Bukovik, Bistrica, Trebević) zašlo se i u narod, da se upozna život bosanskog seljaka (Banbrdo, Čemerno), zatim su povedeni članovi i na znamenita mjesta iz bosanske povijesti (Kralj. Sutjeska, Bobovac, grob bos. kneza Batića), pa i na kulturnim proslavama u narodu istupila je podružnica: u Ivančićima na slavi 25-godišnjice hrvatskog kulturnog društva »Napredak«. Posljedica te agilnosti bila je, da je podružnica ove godine porasla u broju članova do visine, na kojoj još nije stajala. U vezi s time porasli su i društveni prihodi. Broj članova iznosi: 2 utemeljitelja i 116 redovitih. Porast prema prošloj društvenoj godini iznosi 44 nova člana. Na Čemernom je provedena markacija od želj. postaje Ljubina do župne crkve u Čemernu i dalje do groba kneza Batića u duljini od 10 km. Tako je sada provedena markacija od Sarajeva sve do na Čemerno, jer je već prije 5 godina podružnica provela markaciju iz Sarajeva (Koševo) do želj. postaje Ljubina (oko 18 km). Podružnica je u ovoj godini proslavila 5-godišnjicu svoga postojanja. Proslava je obavljena na vrhu Trebevića, a prisustvovalo je preko 50 što članova što gostiju. Zabava je bila neobično animirana. Svečanosti se sjetila i središnjica brzojavnim pozdravom. Odbor je održao 12 odborskih sjedница. Prilikom kongresa saveza planinarskih društava u Sarajevu podružnica je priredila intimno sijelo zagrebačkim delegatima središnjice gg. dru. Poljaku i dru. Prebegu, pa se je tom zgodom nadala prilika, da članove središnjice uputimo i obavijestimo o radu i stanju podružnice.

Za svoje članove priredila je podružnica 2 zabave, i to sijelo na 19. I. 1929. i pokladnu zabavu 6. II. 1929. Pokladna je zabava svojim veselim priredbama neobično razveselila i razdragala prisutne članove, te je općenito proglašena kao nauspjelija hrvatska zabava ove sezone. Tajnički izvještaj primljen je s odobravnjem na znanje.

Poslije toga pročitan je blagajnički izvještaj, prema kojemu je bio ukupni primitak D 6.041, a izdatak D 4.307.25, od čega je poslano središnjici u ime članskog prinosa D 1170.50; podružnici »Mosor« u Splitu D 500 za gradnju planinarske kuće na Mosoru. Poslovni višak ostaje D 1733.75. Blagajnički izvještaj primljen je na znanje. Na predlog revizora g. dra Turkovića daje skupština upravnom odboru razrešnicu.

Član g. Dr. Zdr. Šutej u otvorenoj raspravi govorio o potrebi jačeg gajenja t. zv. visokog turizma, o potrebi širenja smisla za planinarstvo i među našom hrvatskom omladinom, o držanju predavanja i o propagiranju svrhe našeg društva publiciranjem naših izleta u dnevnim listovima, o potrebi proširenja društvene djelatnosti i na gajenje zimskih športova, o potrebi širenja našeg društvenog glasila i otvaranju društvene poslovnice. Skupština jednoglasno usvaja poslije rasprave inicijativne prijedloge g. dra. Šuteja, te se zaključuje, da se zbog što boljeg rada oko gajenja visoke turistike odaberu posebna lica kao odbornici, pa su izabrani: g. Nepomucki za vođu i odbornika za markacije, a Dr. Šutej za zimski šport. Mandat upravnog odbora, koji je izabran na 5. glavnoj skupštini, traje još i ovu društvenu godinu. Prema tomu je sada stanje — s novo izabranim odbornicima s posebnim dužnostima ovo:

Predsjednik Dr. Josip Fleger, liječnik; tajnik Ivan Rendeo, profesor; blagajnik Ante Martinović, profesor; odbornici: Dr. Milan Martinović, sudac; Dr. Ante Raguz, liječnik; Dr. Zdravko Šutej, odvjetnik; voda: Josip Nepomucki, rač. činovnik; revizori: Dr. Dragan Turković, nadsavjetnik vrhovnog suda; Dr. Vjekoslav Kušan, primar državne bolnice; Ilija Dizdarević, učitelj građanske škole.

Skupštinu je predsjedatelj završio s toplim nagovorom i pozivom na još intenzivniji rad u novoj društvenoj godini.

HPD PODRUŽNICA »VELEBIT« NA SUŠAKU držala je VI. redovitu glavnu skupštinu 23. V. o. g. u prisluću 38 redovitih članova. Predsjednik dr. Dinko Vitezić pozdravlja prisutne članove i zahvalno se sjeća umrlog člana kastavskog dekana Frana Ryšlavia. Nato u kratkim crtama prikazuje rad društva u 7 godina opstanka i ističe, da je uvijek sigurno kročilo naprijed dјelujući u svojoj okolini kao jedno od najagilnijih društava. Nada se, da će u buduće biti još više razumijevanja i da će planinarstvo u ovim krajevima zahvatiti još dublji korijen. Kao glavno djelo podružnice spominje podignuće planinarske kuće na Obruču, koja danas kao simbol pravog planinarstva uspješno služi svojoj svrsi. Živim nastojanjem članova, propagandom i svestranim radom društva postat će planinarska ideja popularnom u širokim slojevima, a to će jamačno pridonijeti tome, da će naše društvo postati najjača kulturno-socijalna organizacija u Sušaku. Zahvaljuje mjesnom novinstvu, koje je najpripravnije bilo društvu na ruku te ga zdušno potpomagalo u njegovu radu.

Tajnik drug Krsto Šoјat u svom izvještu najprije u kratko prikazuje razvitak i rad društva u prvih 6 godina opstanka poglavito radi obavještenja mladih nadobudnih članova. God. 1923. našlo se nekoliko ljudi, koji iz ljubavi za prirodu i krasotu naše domovine zamislile osnutak planinarskog društva u Sušaku. Ta je namisao brzo postala realna, a došla je baš u pravo vrijeme, kad je u redovima inteligencije poslije rata i teških životnih borba valjalo razбудiti osjećaj ljubavi spram ljepota svoje domovine uopće, a svoje najbliže okolice napose. Tijekom se vremena pokazalo, da je osnutak planinarskog društva u Sušaku bio prijeko potreban s obzirom na djelovanje sličnih društava na susjednoj Rijeci, koji razvijaju u tom pogledu veliku propagandu. »Velebit« je imao časnú zadaću, da okupi u kolo planinara sav onaj domaći elemenat, koji shvaća položaj Sušaka na ovoj istaknutoj točki. To je dosada potpuno uspjelo. Redovitim prirastom članstva (danas društvo broji 303 člana) i priredbom zabava, predavanja i dr. došlo je društvo i do skromne imovine od 30.000 dinara, a to je pobudilo težnje članova, da se ispod vrha Obruča sagradi planinarska kuća. Nije dugo potrajalo, tek 3 godine iza osnutka, kad se u ljetu g. 1926. udara kod dva jezera Hahlići, na visini od 1118 m nad morem, na divnom po prirodi mjestu, kamen temeljac planinarskoj kući, koja ima da bude trajni spomenik planinarske ljubavi prema svojoj rođenoj grudi. Naravno, da samo društvo nije moglo iz svojih skromnih sredstava kuću podignuti, nego je potporom ondašnjeg ministra g. dra. I. Krajača te HPD-a matice u Zagrebu došlo do većih sredstava, koja su u glavnom dostajala za izgradnju skloništa. Možemo reći, da je naše društvo danas potpuni vlasnik planinarske kuće na Obruču, a to je zamjeran uspjeh u tako kratkom vremenu opstanka. U analima planinarstva bit će zabilježeno, da je HPD podružnica »Velebit« prva podružnica HPD-a, koja je gotovo iz vlastitih sredstava i vlastitim trudom podigla planinarsku kuću. Sav dalji rad bio je namijenjen unutarnjem uređenju kuće, kako bi se posjetiocima pružio što udobniji boravak. God. 1928. izgrađena je na samom ulazu veranda, koja se s vremenom pokazala kao vrlo potrebna, i to troškom od gotovo D 8.000 unatoč tome, što je tvrtka Medvedić i Clani darovala drveni materijal. Do danas posjetilo

je kuću ispod Obruča 936 planinara i izletnika, što poprečno iznosi 312 na jednu godinu. Taj bi broj mogao biti znatno veći, da je u naših planinara više prave solidarnosti i razumijevanja za svoje planine. Spominje planinarski dan, što ga je na Obruču na 8. i 9. IX. g. 1928. sazvala matica, a koji nije imao ni iz daleka onoga odziva, koji se očekivao; ali se nada, da će članovi matice i podružnica u budućnosti što češće i u što većem broju biti gosti u toj planinarskoj kući, spajajući svoj izlet na more, osobito u ljetno doba, sa usponom na Obruč i druge planine na previji Gorskog kotara i Hrvatskoga Primorja. U listopadu 1928. postavio je geofizički zavod u Zagrebu u blizini kuće na Obruču kišomjernu stanicu, a njezin nadzor vodi opskrbnik kuće, pa ima nade, da će se doskora i meteorološka stanica postaviti, što bi za popularnost Obruča, kuće i okolice bilo osobito poželjno.

Potporem ministarstva šuma i ruda započeti su g. 1927. radovi na pošumljivanju okolice kuće pod nadzorom pok. šum. savjetnika M. Lepušića, a lanske i ove godine nastavlja se taj posao pojačanim tempom pod vodstvom planinarskog druga ing. Stanka Kariolića, kojemu izriče posebnu hvalu u ime društva. Dosada je zasadeno na hiljade borića i jela, te ima nade, da će okolica kuće za par godina dobiti svoj izrazito šumski karakter bez obzira na to, da je vrlo mnogo mladica od lanske suše i ovogodišnje silne zime uginulo. Prošlog mjeseca zasadeno je opet 1500 komada što smrekovih što jelovih borića, a da društvo može tu akciju pošumljivanja nastaviti, obratilo se ponovo s molbom na ministarstvo šuma i ruda radi potpore iz fonda za pošumljivanje krša, pa ima nade, da će »Velebit« tu potporu i dobiti. Molbu je sa svoje strane preporučila naša matica, na čemu joj topla hvala.

Društvo je priredilo 23 izleta što službenih, što neslužbenih na planine Gorskog kotara i Primorja, od kojih je naravno Obruč bio najposjećeniji vrhunac. Na njima je sudjelovalo oko 230 članova, koji su svi zajedno prevalili pješice oko 15.000 km, željeznicom oko 10.000 km, autom oko 6.000 i parobromom oko 5000 km, što je vanredan promet, ako se uzme u obzir, da su sve to učinili gotovo nekoliko njih, t. j. oko 40 članova, koji redovito naizmjence polaze na izlete. Kod otvorenja planinarske kuće na Bijelim Stijenama u prošloj godini podružnicu »Velebit« su zastupali 3 člana upravnog odbora i četiri redovita člana, a kod nedavnog otvorenja planinarske kuće na Gornjem Jelenju također 3 člana upravnog odbora i sedam redovitih članova. Tajnik napose ističe izlet druga i odbornika Đure Ružića u »Manitu peć« na Velebitu kraj Starigrada. Taj je izlet donio zamjeran rezultat. (O njem je »Hrv. Planinar« u prošlom broju donio izvještaj [sa 2 slikama] iz pera g. Ružića). Ove su zime članovi nastavili skijaške izlete u Gorski kotar, pri čem im je išao na ruku g. Hübser, ravnatelj banke za Gorski kotar, šaljući tjedno meteorološke izvještaje.

Izletnički odbor proveo je ove markacije: 1. od kuće na Hahlićima — vrh Obruča; 2. od Drenove — Jelenje — kuća na Hahlićima; 3. od kuće na Hahlićima do izvora i vrha Osoje i drugim putem natrag; 4. od Soboli preko Živenskog puta na Zakuk i Klek; 5. započeta je markacija Paklena, koja će se ove godine dovršiti; 6. na Veliki Drgomalj; 7. na Snježnik; 8. Platak—Risnjak po novom putu. (O trima potonjim markacijama izvješćujemo među »Društvenim vijestima« u ovom broju.) Pod kraj prošle godine (13. XI.) održana je konferencija između članova upravnog odbora matice iz Zagreba i članova upravnog odbora podružnice o reformi i nacrtu novih jedinstvenih pravila, na kojoj je međusobnim razjašnjenjem došlo do sporazuma. Za tu stvar, kad postane aktuelna, sazvat će se izvanredna glavna skupština, koja će o tome pitanju donijeti meritornu odluku. Kao svake tako je ove godine priredilo društvo planinarsku pokladnu noć, koju je posjetilo

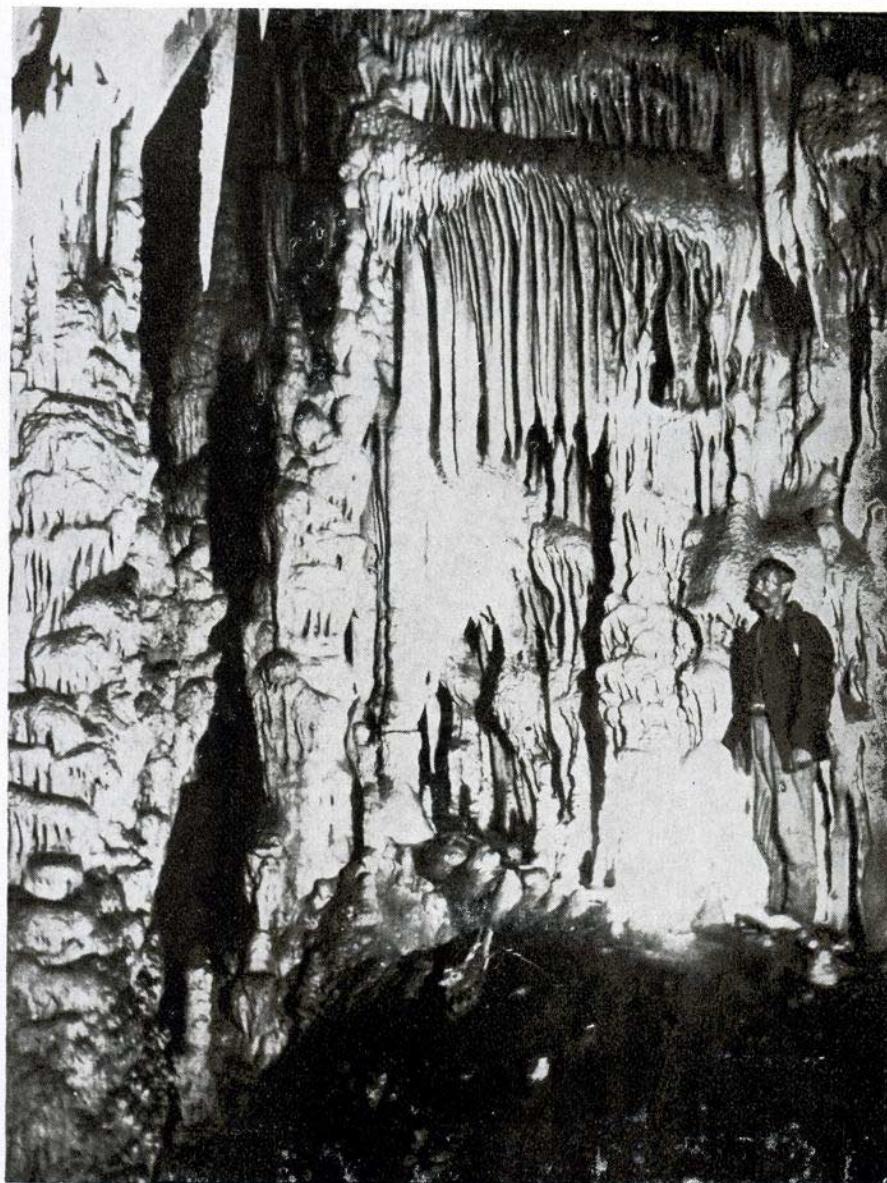
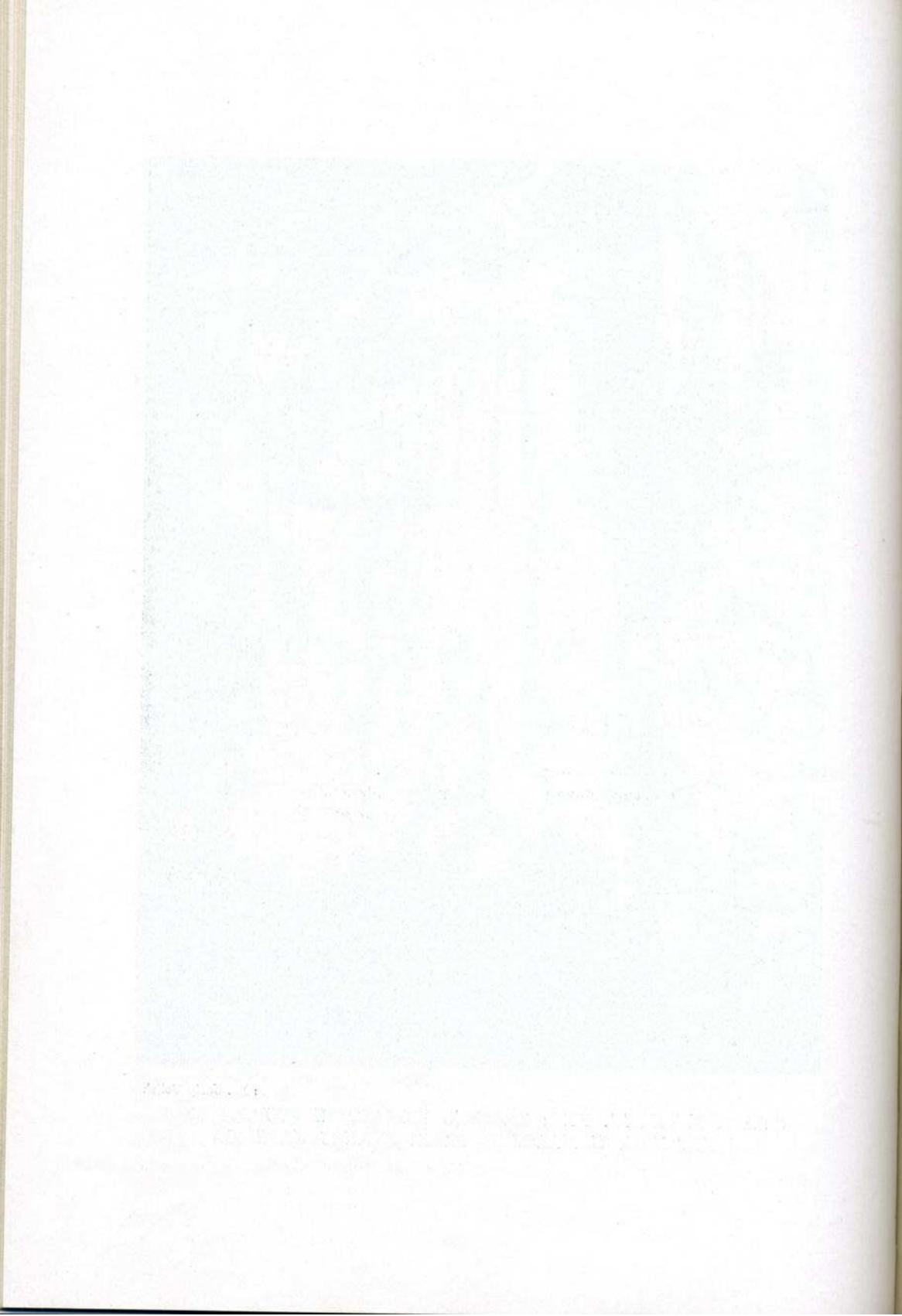

Foto: Dr. Josip Poljak

Slika 2. MANITA PEĆ: ZASEBNO IZGRADJENI STUPOVI SIGA
I KASKADA U MALOJ DVORANI ZVANOJ KAPELICA

mнogobrojno граданство, те је донијела D 10.000 чистог добитка. Из Загреба је на њу дошло под водством предсједника Ј. Пасарића и тјаника Ј. Vučaka око 40 чланова братске матице, који су уз пратњу глаубе одлиčно извели slikovitu planinarsku svadbu. Мјесец дана иза те забаве приредило је друштво planinarsku veselicu u Park-hotelu, која је као обично добро успјела. Toplo preporučuje члановима, да се у што већем броју преплате на друштвено гласило »Hrvatski Planinar«, које од ове године uređuje друштвени предсједник. На молбу за подпору zastupstvo grada Sušaka одобрило је друштву svotu od D 1.000. Darovima više vrijednih чланова друштво se obogatilo za priličan број lijepih fotografija. Друштвени ormarić postavljen је kraj drogerije »Ibis« na zgradi »Kontinentala«. На концу tajnik apelira na sve društvene чланove, da шире planinarsku ideju na svakom koraku, pojedince i међу srodnim društvima. Iz izvješća blagajnika друга E. Kühnela proizlazi, da kuća na Obruču predstavlja vrijednost od D 146.218.17, namještaj D 4.239; u štedionama koristonosno uloženo D 8.409.826 a друштвена glavnica iznosi D 110.194.78.

Iзвјештаји тјаника i blagajnika primljeni su na znanje i čitavom je odboru podijeljena razrešnica.

Po tom se prešlo na izbor novog odbora, koji se ovršio glasovnicama s ovim rezultatom: Predsjednik dr. Dinko Vitezić; podpredsjednik Jurica Ružić; tajnik Krsto Šojat; blagajnik Gabrijel Naglić; odbornik: Ivan Rubinić; zamjenici odbornika: Milivoj Frančić, Davor Šikić, Božo Mikuličić, Albin Kauzlaric, Vlado Kraljeta, Marijan Vlašić; nadzorni odbor: Vladimir Rieger, Edgar Kühnel, Stjepan Mateljan.

Kod eventualija tajnik drug Šojat predlaže, da se uz planinarsku kuću na Obruču izgradi под земљом mala komorica kao подrum за lako pokvarljiva jela i pića, te da se поправе темелјите dimnjaci, koji još uvijek ne функционирају, kako bi trebalo. Trošak за те радње iznosio bi oko D 6.000, a izveo bi ih uz pogодбу opskrbnik F. Fićor. Time je skupština završena.

HPD PODRUŽNICA »IVANČICA« U IVANCU

držala je svoju VII. redovitu glavnu godišnju skupštinu 16. VI. o. g. u prisuću 19 članova. Nakon pozdrava potpredsjednika A. Čurilovića tajnik dr. A. Špiler izvijestio je o radu podružnice u prošloj godini, koji je u glavnom bio posvećen ostvarenju давне потребе, gradnji planinarske kuće na Ivančici. Pošto je u tu svrhu Oblasni odbor zagrebačke oblasti doznačio potporu od D 40.000, pristupilo se pripravnim radnjama za izvedenje te osnove. Odabrano gradilište na vrhu Ivančice u površini od 367 četv. hvati velikodušno je darovao vlastelin g. Martin Zabavnik u Budišćini. Nacrt za kuću sa 2 sobe, kuhinjom, cisternom, verandom i podrumom načinio je član g. ing. Bohumil Bambas. Kuća se gradi od камена, koji se копа на vrhu, а покрива se eternitom. Gradnju izvodi poznati graditelj planinarskih kuća na Velebitu Marko Vukelić uz ugovorenu cijenu od D 79.000. Počelo se graditi u svibnju, па је gradnja tako napredovala, да ће kuća u srpnju biti gotova. Građevnu dozvolu isposlovala je kod sreskog poglavara u Zlataru братска подруžница »Oštcr«. Sada je iskrslno novo pitanje. Vrh Ivančice i okolina kuće obrasli su густом šumom, тако да nema slobodna vidika ni na jednu stranu. Stoga treba svakako uz kuću podići piramidu, koja bi zajedno са betonskim подноžјем имала biti visoka oko 10 metara, a prema nacrtu stajala bi oko D 30.000. U тој ствари обратиле су се подružnice »Ivančica« i »Oštcr« predstavkom na upravni odbor HPD središnjice, који је уважив izložene razloge o neodgodivoj потреби подизanja ове piramide uz нову kuću na Ivančici u tu svrhu votirao doprinos od D 10.000 i uz то ponudio spome-

nutim podružnicama beskamatni zajam od D 10.000, a ostatak svote od D 11.202 imale bi da skupe obje podružnice. One su već zamolile osam bratskih susjednih podružnica za potporu u tom prijeko potrebnom pothvatu, pa ima nade, da će se gornji ostatak doskora sabrati i tako omogućiti izgradnja piramide uz novu kuću na vrhu Ivančice.

Podružnica je u prošloj godini priredila mnogo izleta u bližu okolicu, na Ivančicu i Ravnu Goru. Predsjedničku dužnost u posljednja 3 mjeseca vrši potpredsjednik g. Curišić, jer se je g. dr. Kriglović zahvalio na toj časti. Otkako se gradi kuća, odbor se sastaje svake subote, a svake nedjelje nalazi se tajnik sa po kojim članom na Ivančici. Kod otvorenja planinarske kuće na Gornjem Jelenju na Duhove zastupao je tajnik sa braćom podružnicu, te je tom zgodom izveden izlet na Risnjak i Obruč sa silazom na Sušak. Podružnica broji 54 člana. Blagajnik F. Hafner izvješćuje o stanju društvene imovine. Izvještaji tajnika i blagajnika primljeni su na znanje, te je odboru podijeljena odrešnica. Nato se prešlo na izbor novoga odbora, koji je sastavljen ovako: Predsjednik dr. Albert Špiler, obl. liječnik u Maruševcu; tajnik I. Otokar Hrazdira, knjigovođa ugljenika u Ivancu; tajnik II. Matija Jaklin, opć. blagajnik u Ivancu; blagajnik Franjo Hafner, blagajnik u rudokopu u Ivancu; odbornici: Adam Curišić, sreski veterinar, Bohumil Bambas, rudarski inžinjer, ing. Tomislav Slavić, obl. agronom u Ivancu, Pavle Špiler, kand. fil.; revizioni odbor: Dr. Mavro Špiler, kr. žup. fizik, dr. Bruno Steiner, odvjetnik.

Kod eventualija predsjednik dr. A. Špiler predlaže, da se nova kuća na Ivančici prozove imenom društvenoga predsjednika Josipa Pasarića, a dr. M. Špiler predlaže, da se prigodom otvorenja kuće iskaže počast uspomeni osnivača i prvog predsjednika »Ivančice« pok. Edvina Aneta time, da se u ploči na kući istakne i njegovo ime kao osnivača ove podružnice prije 30 godina i da se put iz Ivanca preko Mrzljaka na Ivančicu prozove Anetovim putem. Oba su predloga jednoglasno primljena.

OTVORENJE NOVE PLANINARSKE KUĆE H. P. D. NA VISOČICI U JUŽNOM VELEBITU

Na Petrovo (29. VI.) svečanim je načinom otvorena nova planinarska kuća, što ju je sagradila agilna podružnica HPD »Visočica« u Gospiću pod vrhom Visočice (1619 m), koja se s pravom smatra najljepšom gorom na Velebitu. S njezina se vrletnog vrha pruža čaroban i dalekosezan pogled s jedne strane na Liku od Velike Kapele i Sjevernog Velebita sve do visokih Dinarskih planina, a s druge na Jadransko more s otocima od Zadra do Lošinja i Učke, dok se prema zapadu za vedra obzorja jasno ocrtava lanac Apenina. Vidik, koji se sa Visočice stere u isti mah i na kopno i na more, tako je opsežan i veličajan, da mu u čitavom gorskom lancu uz Jadran od Risnjaka do Orjena, ima malo premaca. Na Sjevernom Velebitu u tom mu se pogledu približuju vidici sa najviših vrhova Zavižana i Rožanskih Kukova, u Južnom Velebitu sa zapadnog vrha uz sedlo Buljme i sa Sv. Brda, a u Dalmaciji sa Biokova, Mosora i Orjena. Stoga je bila dobra zamisao, da Visočica prva u Južnom Velebitu dobije kuću u neposrednoj blizini ispod vrha.

Ta je misao nikla još prije 20 godina, kad je u Gospiću bila obnovljena podružnica HPD-a »Visočica« pod vodstvom zaslужnog predsjednika I. Gojtana. Tada je na njegovu inicijativu stvorena odluka, da rečena podružnica

na Visočici podigne planinarsku kuću troškom od 10.000 kruna, za koju je HPD središnjica u Zagrebu prema zaključku glavne skupštine od god. 1912. imala dati prinos od 2.000 kruna; dok je potonja u svoj radni program za god. 1914. uzela kao novu investiciju gradnju planinarskog skloništa na Docima, glavnoj gorskoj previji u Južnom Velebitu. Ali izvedbu jedne i druge osnove omeo je svjetski rat.

Ta glavna i zavjetna misao »Visočice« mogla se ostvariti tek nakon dugog niza godina. Prvu molbu za dozvolu gradnje podružnica je poslala g. 1914. šumarskom uredu na Sušaku, ali odgovora nije dobila do konca rata. Poslije ujedinjenja ta je molba ponovo predana, te je direkcija šuma na Sušaku u zastupanju državnog šumskog erara g. 1923. dala podružnici »Visočica« u Gospiću u zakup na 30 godina potrebno zemljiste na Visočici za gradnju kuće. Ta je dozvola god. 1928. pristankom podružnice i privolom direkcije šuma prenesena na HPD središnjicu u Zagrebu. No druga molba, kojom se god. 1919. od ministarstva šuma i ruda tražila grada za dom na Visočici i za sklonište na Docima, ostala je unatoč požurivanja na žalost neuvražena sve do kraja god. 1927. Tako se gradnja mogla započeti tek u god. 1928., kad su građevni troškovi poskupili gotovo za 200%. Još god. 1921. bile bi se mogle izvesti obadvije gradnje (na Visočici i Docima) svotom od kojih 15.000 kruna, koju je tada podružnica imala spremljenu za njihovu gradnju. Nacrte za planinarski dom na Visočici izradio je društveni ekonom ing. Ivan Stošić, koji je ujedno vršio sav tehnički nadzor kod gradnje. Kuća je dugačka 10 m, široka 7 m, u središtu visoka do krova 9 m; ima dakle oko 70 m² izgrađene površine i sastoji od dvije prostorije u prizemlju i dvije u potkrovlu, te može primiti pod svoj krov oko 40—50 planinara.

Nova planinarska kuća stoji tik ispod strmog vrha Visočice na visini od 1440 m nad morem i ima upravo idealan položaj. Lako je pristupna iz Gospića za 3½—4 sata (1 sat vožnje do podnožja u Divoselu ili Čitluku i 2½—3 sata hoda) po udobnom i položitom putu, uz koji se nalaze tri izvora žive vode. Dobro je zaštićena od sjevernih vjetrova i okrenuta prema suncu pruža jedan od najidealnijih pogleda na vijenac Velebitskih gorostasa i na Jadransko more s otocima. Od nje do vrha Visočice ima samo ½ sata uspona po dobro izgrađenom putu, kraj kojega se nalazi četvrtvo Ivino vrelo.

Na otvorenje je stiglo oko 120 planinara iz bliza i daleka. Iz Zagreba je došlo 45 članica i članova HPD-a središnjice pod vodstvom predsjednika J. Pasarića, začasnog člana dra. I. Krajača i četvorice odbornika; iz Splita oko 20 članica i članova HPD podružnice »Mosor« pod vodstvom tajnika Seitz-a i dvaju odbornika, iz Sušaka oko 20 članova HPD podružnice »Velebit« pod vodstvom predsjednika dra. D. Vitezića i trojice odbornika, dok su podružnice iz Čakovca, Koprivnice, Siska i dr., kao i planinarska društva »Runolist« iz Zagreba i HTK »Sljeme« i grad Sušak bili zastupani po izasnicima. Ministarstvo trgovine i industrije izaslalo je dra. Žižeku, načelniku odsjeka za turizam.

Na večer u oči otvorenja bila je u Gospiću bakljada i ophod gradom uz pratnju glazbe i brojno sudjelovanje planinara i građanstva. Sutradan su se gosti s velikim brojem gospičkih planinara i građana, kao i okolnih seljaka pod vodstvom predsjednika »Visočice« I. Gojtana uspeli do novog planinarskog doma na Visočici, gdje se je nakon službe božje i posvete kuće obavilo svečano otvorenje pozdravnim govorima gg. I. Gojtana, J. Pasarića, dra. Žižeka, dra. I. Krajača, dra. D. Vitezića, Đure Ružića (u ime grada Sušaka),

dra. Simovića u ime »Mosora«, ing. Tropera u ime »Sljemenja« i Sorša u ime »Runolista«. Poslije svečanosti i objeda razvila se u domu i oko njega vesela zabava uz pjevanje popularnih pjesama iigranje kola, a poslije podne planinari su se uspeli na vrh Visočice, da se naužiju prekrasnog vidika. Cijela je svečanost protekla u veselom raspoloženju i punom zadovoljstvu. Oduševljeni planinari priredili su burne ovacije predsjedniku I. Gojtanu, čijom je poglavljtom zaslugom podignut ovaj ponosni planinarski dom, kao i našem planinarskom prvaku i ideologu dru. I. Krajaču, koji je svojim umnim govorom ubrao sveopće odobravanje. Ova sjajna svečanost se završila u večer po starom narodnom običaju — ogromnim krijesom na vrhu Visočice, koji se u vedroj noći video u cijeloj Lici i na Jadranu.

Planinarski dom na Visočici treće je po redu planinarsko sklonište, što ih gradi i namiče u Južnom Velebitu djeletvorna podružnica »Visočica« pod vodstvom svoga neumornoga predsjednika I. Gojtana. On je god. 1924. kupio i društvu poklonio dvije kuće u Dulibi pod Crnopcem (1404 m), od kojih je jedna limom pokrivena i u dobrom stanju uzdržana, te je određena za sklonište planinarima; a god. 1927. podružnica je na njegov poticaj sagradila sklonište za zaštitu od nevremena na Dušicama pod Sv. Brdom (na visini oko 1400 m).

»Hrvatsko planinarsko društvo« ima sada na Velebitu 7 planinarskih skloništa, od kojih su 4 na Sjevernom Velebitu: Krajačeva kuća na Zavižanu, nova koliba na Rožanskim Kukovima i skloništa u Mirovu na Alanu i u Strugama. Kad se doskora još uredi cestarska kuća u Potpragu, koju HPD-u daje u zakup Splitska oblasna samouprava, taj će broj porasti na 8. A sve se to uradilo u posljednjih 6 godina. Na godinu, ako bude sreće, imalo bi se zajedničkim naporom izgraditi vrlo potrebno visinsko sklonište na Docima (prema tipu bosanske planinarske kolibe) od neizrađenog gradiva, što ga je podružnica »Visočica« u tu svrhu dobila od ministarstva šuma i ruda, čime bi se broj Velebitskih kuća popeo na 10. Bilo u sto dobroih časa! P.

DRUŠTVENE VIJESTI

NOVI USPONI U HRVATSKIM PLANINAMA. 1. Članovi HPD-a Dr. I. K. sa suprugom H. K. i g. B. S. uspeli su se dne 30. VI. 1929. sjevernom stijenom na Kuk Buljme sa Dolaca (Struge). — 2. 1. VII. 1929. sa najvišeg vrha 1798 m (na karti Babin vrh) u Južnom Velebitu spustili su se oko 600 m relat. visine kroz veliko korito sa sjeverne strane vrha, pa obišavši stijenje kroz istočnije veliko točilo pod golemlim kamenim kaminom na gorsku livadu Vagan zvanu (oko 1200 m aps. vis), s koje su prešli na livadu Stajine 1045 m, pa kroz kameni Klanac spustili su se na ličku ravnicu južnije od sela Kukljic nedaleko Medka. — 3. Dne 4. VII. 1929. popeli su se isti na glavni najviši vrh Gradine i na Natorin Vrh 1316 m kao i na stijenje jugozapadno pred Gradinom, sve to južno od Mrkoplja a jugozapadno od Begova Razdolja (od kojega potonjega do podnožja Gradine ima 2 i četvrt sata hoda). Ovim potonjim usponima otvoren je u neposrednoj blizini Begova Razdolja dosada slabo poznati park stijenja (sa djelomice nešto težim penjačkim usponima), koji dostojno stoji uz bok Bijelim i Samarskim Stijenama. Sa Natorina Vrha je vrlo lijep i opširan pogled na more, otočje i Gorski Kotar. Na najvišem vrhu Gradine (na karti 1230 m, a barometrički ispravnije oko 1280 m) postavljena je zastavica. Isto tako na najvišoj točki Natorina Vrha. Trigonometrički znak nije nađen ni na jednom od ova dva najviša vrha, niti tragovi ranijih uspona na same ove vrhove.

POZIV ČLANOVIMA »HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA«. Nama mjeru je Hrv. Etnografskog Muzeja u Zagrebu, da po mogućnosti i u što većoj mjeri prikupi za svoj arhiv fotografije naših sela, nošnja, običaja i sve ostale etnografske grade. Međutim iz finansijskih razloga nije moguće, da muzej svagdje na licu mjesta, preko svojih činovnika, prikuplja te snimke, pa se zato obraća na naše planinare s molbom, da prigodom svojih izleta, putovanja i t. d. povedu računa i o snimanju gornjih objekata i da u takovom slučaju odstupe muzeju po jednu dvije kopije svojih snimaka (eventualno i negativ) uz točnu oznaku mjesta i vremena snimanja i uz točan naziv kao i eventualni potanji opis dotičnog objekta. Ako se uzme u obzir brzi tempo, kojim se modernizira arhitektura sela, i brzina, kojom se narodna nošnja, gubi a običaji izumiru, imadu ove snimke značenje kulturnih dokumenata za život našeg sela i naroda. Za poznavanje života i običaja našeg sela važno je, da se o njemu prikupe svi mogući podaci a naročito fotografije. Zato uprava muzeja upućuje ovaj poziv na sve planinare u nadi, da će se ovom pozivu odazvati i potpomoći rad ovog muzeja oko sačuvanja i proučavanja naše narodne kulture. Pošiljke neka se upućuje na Hrv. Narod. Etnografski Muzej, Prof. Vl. Tkalčić, upravnik.

PROSLAVA 40-GODIŠNICE PIRAMIDE NA SLJEMENU. U srpnju navršuje se četrdeseta godina, što je »Hrvatsko planinarsko društvo« podiglo željeznu piramidu na vrhu Sljemena (1035 m) troškom od 3.000 forinti i svečanom proslavom (7. VII. 1889.) predalo javnoj uporabi. Tom se prigodom skupilo oko piramide veliko mnoštvo gradskoga i seoskoga svijeta (oko 400), što je za tadašnje prilike bio izvanredan dogadjaj. Članovima »Hrvatskog planinarskog društva« pridružio se velik broj zagrebačkog građanstva, među kojim se osobito isticao krasni spol, a došlo je izletnika iz Hrvatskog Zagorja i susjednog Samobora. Poslije svečane službe božje pred piramidom, držao je slavosni govor sa drugog balkona piramide tadašnji predsjednik HPD-a blagopokojni dr. Josip Torbar, koji je znamenitim svojim govorom o rodoljubnoj, etičkoj i kulturnoj misiji planinarstva zanio sve slušaoce.

Kako je podignuće ove piramide prvo veće djelo »Hrvatskog planinarskog društva«, koje je dalo jaku pobudu za planinarenje na Sljemenu i time za izlete gradskoga svijeta u prirodu, odlučilo je »Hrvatsko planinarsko društvo«, da uspomenu na taj važni dogadjaj u životu hrvatskog planinarstva osvježi svečanom proslavom 40-godišnjice sljemenske piramide. Ta svečanost obaviti će se u nedjelju dne 28. srpnja.

PLANINARSKE VIJESTI

TRAGIČNA SMRT BEĆKOG PLANINARA NA BIOKOVU. Dne 2. VII. zاغlavio je na strmim hridinama Biokova iznad Podgore, koje narod zove Trupine, mladi bečki planinar Rudolf Lan, rod. 1905. u Beču, član austrijskog »Gebirgsvereina«. Prema izvještaju splitskog »Novog Doba« taj se tragični slučaj desio ovako: Planinar krenuo je toga dana u 10 sati prije podne iz Podgore s namjerom, da se popne na glavicu zvanu »Kučvu« poviše Podgore (709 m), pa stigavši pod samu hrid (gromadasto napucane okomite stijene) stao se nakon kratkog odmora penjati ravno u vis prema vrhu. Seoski glavar i jedan seljak, koji su oko 100 m udaljeni od podnožja stijene motrili stranca, kako se penje, počeli su mu vikati, da se vrati, jer su vidjeli, da se na tom mjestu ne može uspeti. On ih valjda nije razumio pa je nastavio penjanje. Ali kad se popeo kojih 120 m visoko uz stijenu, odjedared se počeo vrtjeti na jednom izbočenom mjestu; po svoj je prilici opazio, da ne može dalje i da se mora vratiti. Nalazio se na 3 m visokoj

stepenici, niz koju je morao silaziti. Okrenuo se licem prema stijeni, te se počeo spuštati po njoj nizbrdice. Rukama je ostao visjeti na gornjoj stepenici, a ispod nogu ostalo mu je još 1 m do donje stepenice. Spustio se na jednu ruku i pogledao dolje. Spustivši se i drugom rukom htio je napraviti mali skok do donje stepenice, ali kod toga spuštanja niz stijenu ostala mu je nogu visjeti na malom izdanku i toliko nadigla tijelo, da je ovo izgubilo ravnotežu, prebacilo se i strmoglavce palo 60 m jednu šiljastu hrid, gdje se je glava odmah rasprsla. Nato se je tijelo kotrljalo još kojih 30 m niza stijene i ostavilo za sobom vidljive tragove krvi i komade mozga. Ostao je na mjestu mrtav. Seljaci, koji su bili očevidci ove strašne nesreće mladoga planinara, priskočili su, da vide što je s njim; ali kad su opazili njegovo raskomadano tijelo i lubanju, ustuknuli su i pošli u Podgoru, gdje su prijavili tragičnu smrt vlastima. Na lice mjesta izišla je sudbena komisija sa 2 ljećnika i sa ing. Orašem, predsjednikom HPD podružnice »Biokovo« iz Makarske. Nakon očevida mrtvo je tijelo preneseno u Podgoru i u mrtvačnici položeno na odar, G. ing. Oraš brzojavno je obavijestio roditelje u Beču, spomenuto bečko planinarsko društvo, čiji je pokojnik bio član, i HPD središnjicu u Zagrebu, koja je opet tu tragičnu smrt brzojavno priopćila bečkom planinarskom društvu »Austria«, sekciji njemačko-austrijskoga »Alpenvereina«. Kad je od roditelja stigla brzojavna želja, da se pokojnikovo tijelo prenese u Beč, sutradan je položeno u sanduk od cinka i obavljen svečani sprovod od Podgore do Makarske, odakle se vršio prenos u Beč. U sprovodu je učestvovalo gotovo cijelo pučanstvo Podgore i brojno pučanstvo Makarske, a kako se u Podgori i Makarskoj nalazi velik broj njemačkih gostiju na ljetovanju, pridružili su se ovi žalobnoj povorci, da iskažu posljednju počast tragično poginulom planinaru. U sprovodu su nošena tri velika vijenca, i to HPD-a središnjice iz Zagreba, HPD-a podružnice »Mosor« iz Splita i HPD-a podružnice »Biokovo« iz Makarske. Podružnicu »Mosor« zastupao je u sprovodu dr. Puharic. Makarski planinari pravili su počasnu stražu poginulom drugu. Makarska podružnica HPD »Biokovo« na čelu sa svojim predsjednikom svojski se zauzela, da ispraćaj tragično poginulog planinara bude što ljepši.

SADRŽAJ. Dr. I. Krajač: II. Vidici Velebitski (str. 169). — Josip Poljak: Nove pećine u području Velike Paklenice (sa 3 slike) (str. 176). — Zv. Zobundžija: Sokolanske Stijene (str. 183). — U. Girometta: HPD »Mosor« na Biokovo-planini (sa 1 slikom) (str. 184). — Glavne skupštine podružnica: 1. HPD »Japetić« u Samoboru (str. 186); 2. »Jankovac« u Osijeku (str. 187); 3. »Bjelašnica« u Sarajevu (str. 187); 4. »Velebit« na Sušaku (str. 189); 5. »Ivančica« u Ivancu (str. 191). — Otvorenje nove planinarske kuće HPD-a na Visočici u Južnom Velebitu (str. 192). — Društvene vijesti: Novi uspomi u hrvatskim planinama (str. 194). — Poziv članovima HPD-a (str. 195). Proslava 40-godišnjice piramide na Sljemenu (str. 195). — Planinarske vijesti: Tragična smrt bečkog planinara na Biokovu (str. 195).

»Hrvatski Planinar« izlazi 10 puta na godinu: pretplata stoji godišnje D 50 (za dake i naučnike D 40; za inozemstvo D 70. — Pretplatu, reklamacije, rukopise i fotografije prima HPD središnjica u Zagrebu, Dolac broj 1. Odgovorni urednik: prof. Josip Pasarić, Ulica kraljice Marije 20. — Izdavač »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tiskar »Tipografije« d. d. Zagreb, Preradovićev trg 9. — Za tiskaru odgovara I. Ivanković, Zagreb, Selska c. 39.